

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΙΤΛΟΣ: “Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ
ΛΟΓΟΥ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ”**

**TITLE: “THE EFFECT OF DIGLOSSIA ON
THE CONQUEST OF WRITING IN A
SECOND LANGUAGE”**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΜΟΥΣΑΡΑΪ ΕΡΙΣΣΕΛΝΤΑ

ΚΟΥΦΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Δρ. ΣΤΑΦΥΛΙΔΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΑΤΡΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2014

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	8
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	8
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ	8
1.2 Η ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ	8
1.3 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	10
Η ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	10
2.1 Ο ΝΟΜΟΣ 2413/96 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	10
2.2 Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ L1	11
2.3 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	11
2.4 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ..	11
2.5 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	13
ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ	13
3.1 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ	13
3.2 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΨΥΧΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ	13
3.3 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΠΛΗΣ ΗΜΙΓΛΩΣΣΙΑΣ	14
3.4 Η ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	14
3.5 ΣΤΑΔΙΑ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΩΝ VOLTERRA & TAESCHNER(1978)	15
3.6 ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	16
3.7 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	16
3.8 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ	16
3.9 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΩΝΕΩΝ ΤΩΝ ΔΙΓΛΩΣΣΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	18
4.1 ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΛΛΗΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	18
4.2 Η ΕΠΙΔΟΣΗ ΔΙΓΛΩΣΣΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ΣΤΟ ΓΡΑΠΤΟ ΛΟΓΟ	18
4.3 ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ...	19
4.4 ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ	19
4.5 ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΕΥΦΥΙΑ	21

4.6 ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΑΠΟ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΥΣ ΠΡΟΣ ΓΟΝΕΙΣ ΔΙΓΛΩΣΣΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	23
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	23
5.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	23
5.2 ΟΡΓΑΝΟ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	23
5.3 ΔΕΙΓΜΑ-ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	27
5.3.1. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟΧΕΛΙ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	38
5.3.2 ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	40
5.4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	41
5.4.1 ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	41
5.4.2 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	42
5.4.3 ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	43
5.5 ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	47
5.6 ΤΑΥΤΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	50
6.1 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	50
6.2 ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΧΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.	51
6.3 ΜΕΓΑΛΩΝΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ.....	51
6.4.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΣΤΑ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	52
6.5 ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ.....	53
6.6 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΥΓΙΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ	54
6.7 ΑΙΤΙΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΣΕ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΠΑΙΔΙΑ	54
6.8 Η ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ «ΟΞΥΝΕΙ» ΤΟ ΝΟΥ	54
6.9 ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	56
ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	60
ΤΕΣΤ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΒΑΘΜΟΥ ΚΑΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ, ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ -ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ.....	60
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	62
ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟΧΕΛΙ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.....	80

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.....	81
ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΜΕ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	82

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΠΟΡΤΟΧΕΛΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗ ΡΟΔΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟΧΕΛΙ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΙΤΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ ΝΑ ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΟΙ ΓΛΩΣΣΕΣ ΜΕ ΤΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΠΟΣΟΣΤΑ

ΚΑΘΕΤΟ ΡΑΒΔΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ % ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΠΤΗΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΣ (20/20)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΙΤΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΝ ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ ΝΑ ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΟΙ ΗΛΙΚΙΕΣ ΜΕ ΤΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΠΟΣΟΣΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΓΡΑΜΜΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΠΤΗΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ SCATERGRAMM ΓΙΑ ΝΑ ΕΛΕΓΧΘΕΙ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΥΠΑΡΧΕΙ ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ SCATERGRAMM ΓΙΑ ΝΑ ΕΛΕΓΧΘΕΙ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΥΠΑΡΧΕΙ ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΒΑΘΜΟ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε θερμά την κα. Σταφυλίδου για την εποπτεία και την πολύτιμη βοήθειά της. Ευχαριστούμε επίσης τους δασκάλους στα σχολεία της Ρόδου για την άριστη συνεργασία και την βοήθειά τους. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τους γονείς των παιδιών στο Πορτοχέλι, που μας επέτρεψαν να λάβουμε σημαντικές πληροφορίες για το γραπτό λόγο των παιδιών στα σπίτια τους. Τέλος, ευχαριστούμε πολύ τα ίδια τα παιδιά για την υπομονή και τη συνεργασία τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ερευνητική μας εργασία εξετάζει το γραπτό λόγο σε δίγλωσσα παιδιά σε δύο διαφορετικές περιοχές, στο Πόρτο-Χέλι Αργολίδας και στη Ρόδο. Χορηγήθηκε το “ΤΕΣΤ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΒΑΘΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ, ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ”. Από αυτό το τεστ χορηγήθηκε μόνο το κεφάλαιο το οποίο αφορά τη γραπτή έκφραση. Σκοπός μας ήταν να εξετάσουμε εάν η διγλωσσία επηρεάζει την κατάρκτηση του γραπτού λόγου στα δίγλωσσα παιδιά. Στο Πόρτο-Χέλι το δείγμα γραπτού λόγου λήφθηκε στα σπίτια των παιδιών με τη συμβολή των γονέων, ενώ στη Ρόδο στα σχολεία των παιδιών με τη συμβολή των δασκάλων. Στο Πορτοχέλι τα παιδιά ήταν 22, 10 κορίτσια και 12 αγόρια. Στη Ρόδο το δείγμα αποτελούνταν από 41 παιδιά. Τα 33 παιδιά ήταν Αλβανικής καταγωγής, τα 3 παιδιά Αγγλικής καταγωγής, τα 2 παιδιά Ρωσικής καταγωγής, το 1 παιδί Ελβετικής καταγωγής και 1 παιδί Σερβικής καταγωγής. Τα 24 ήταν κορίτσια και τα 17 παιδιά αγόρια. Τα αποτελέσματα του τεστ στο Πορτοχέλι έδειξαν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών παρουσιάζει μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία των λέξεων και στη γραμματική. Ακολουθούν τα παιδιά που παρουσιάζουν λάθη στη σύνταξη, στον τονισμό, στο λεξιλόγιο και στα σημεία στίξεως. Τα αποτελέσματα του τεστ από τη Ρόδο έδειξαν ότι τα παιδιά παρουσιάζουν μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία και στη γραμματική. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας δεν αντιπροσωπεύουν όλο το ποσοστό των δίγλωσσων παιδιών που ζουν στην Ελλάδα, καθώς κάποια από τα δίγλωσσα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνά μας, παρουσίασαν άριστα αποτελέσματα και σε τίποτα δεν ξεχώριζαν από τα συνομήλικα μονόγλωσσα παιδιά, ούτε στο γραπτό λόγο αλλά ούτε και στην ομιλία τους. Αυτό που έπαιξε σημαντικό ρόλο στα αποτελέσματα, ήταν η ηλικία των παιδιών καθώς και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Όσο πιο μεγάλα ήταν τα παιδιά και όσο πιο υψηλό μορφωτικό επίπεδο είχαν οι γονείς των παιδιών, τόσο πιο καλές αποδώσεις είχαν τα παιδιά στο σχολείο. Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα μεταξύ των δύο περιοχών μπορούμε να πούμε ότι τα περισσότερα ελλείμματα παρουσιάστηκαν στα παιδιά των σχολείων της Ρόδου, όπου η διγλωσσία ήταν ταυτόχρονη, ενώ στο Πορτοχέλι η διγλωσσία ήταν διαδοχική. Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα και των δύο περιοχών με το διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγράμματος σπουδών της ελληνικής γλώσσας για το δημοτικό, όπως αυτό παρουσιάζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο μπορούμε να πούμε ότι οι στόχοι που θέτει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ως επί το πλείστον δεν έχουν πραγματοποιηθεί, καθώς τα παιδιά παρουσιάζουν αρκετά ελλείμματα. Τέλος, αυτό που είναι απαραίτητο για να βελτιωθούν οι αποδώσεις των δίγλωσσων παιδιών, είναι η συμβολή των δασκάλων σε έναν καλύτερο τρόπο διδασκαλίας, καθώς αυτό που μπορεί να θεωρείται αυτονόητο και δεδομένο για ένα μονόγλωσσο παιδί, μπορεί να είναι άγνωστο έως και δυσνόητο για ένα μονόγλωσσο παιδί.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο γραπτός λόγος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μέσα επικοινωνίας στον άνθρωπο. Η κατάκτησή του είναι δύσκολη καθώς πραγματοποιείται μέσα από μία σύνθετη διαδικασία λήψης και παραγωγής πληροφοριών. Οι κανόνες παραγωγής του γραπτού λόγου αφορούν τα διάφορα γλωσσικά συστήματα (μορφολογικό, φωνολογικό, σημασιολογικό) και εξελίσσονται ανάλογα με την εξέλιξη της κάθε γλώσσας.

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε με σκοπό την εξέταση του γραπτού λόγου σε δίγλωσσα παιδιά και την παρουσίαση τρόπων οι οποίοι βοηθούν το δίγλωσσο παιδί να κατακτήσει επαρκώς τις δύο γλώσσες χωρίς να υπάρχει σύγχυση μεταξύ τους. Η Διγλωσσία είναι μία κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο μπορεί να χρησιμοποιεί δύο διαφορετικές γλώσσες σε διαφορετικές καταστάσεις, εναλλάσσοντας χωρίς δυσκολία τον γλωσσικό κώδικα μεταξύ των δύο γλωσσών. Τα δίγλωσσα παιδιά είναι πολλά πλέον στα ελληνικά σχολεία. Τα περισσότερα είναι παιδιά μεταναστών, ενώ αρκετά παιδιά γεννιούνται δίγλωσσα λόγω ξένης καταγωγής μόνο του ενός γονέα. Αρκετά δίγλωσσα παιδιά σύμφωνα με έρευνες παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες, ενώ αρκετά άλλα κατακτούν σε πολύ καλό επίπεδο την ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα να μπορούν να ανταποκριθούν με επιτυχία στις σχολικές απαιτήσεις. Υπάρχουν έρευνες οι οποίες θεωρούν τη διγλωσσία μειονέκτημα και άλλες που τη θεωρούν πλεονέκτημα. Η παρούσα εργασία αναφέρεται σε αυτές τις απόψεις ενώ εξάγουμε και το δικό μας συμπέρασμα για τη διγλωσσία. Αρχικά κάνουμε αναφορά στο θεωρητικό κομμάτι που αναφέρεται στη διγλωσσία, στις απόψεις των διαφόρων ερευνητών για την διγλωσσία, στις διάφορες μορφές διγλωσσίας, στο ποσοστό των δίγλωσσων παιδιών, καθώς και στις διάφορες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό σε δίγλωσσα παιδιά, στον τομέα του γραπτού λόγου. Στη συνέχεια αναλύουμε τον ερευνητικό σχεδιασμό. Κάνουμε αναφορά στο δείγμα που συμμετείχε στην ερευνά μας, τα εργαλεία που χρησιμοποιήσαμε καθώς και τα αποτελέσματα τα οποία βρήκαμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ

Σύμφωνα με τον Haugen (1956, σ.10) ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί δίγλωσσο όταν μπορεί να εκφραστεί ολοκληρωμένα και με σωστό εννοιολογικό περιεχόμενο σε δύο διαφορετικές γλώσσες.

Ο Oksaar (1986) θεωρεί ότι η διγλωσσία είναι μία κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο μπορεί να χρησιμοποιεί δύο διαφορετικές γλώσσες σε διαφορετικές καταστάσεις, εναλλάσσοντας χωρίς δυσκολία τον γλωσσικό κώδικα μεταξύ των δύο γλωσσών.

Σύμφωνα με τον MacNamara(1967) ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί δίγλωσσο ακόμη και όταν διαθέτει στη δεύτερη γλώσσα περιορισμένες ικανότητες ανάγνωσης και γραφής.

Δίγλωσσο μπορεί να θεωρηθεί ένα άτομο όταν μπορεί να χρησιμοποιεί τη δεύτερη γλώσσα χωρίς να υπάρχει η ανάγκη μετάφρασης από τη μητρική γλώσσα (Weiss 1959).

Κάτα την Τριάρχη ένα άτομο θεωρείται δίγλωσσο όταν μπορεί να εκφραστεί προφορικά ή γραπτά σε δύο διαφορετικούς γλωσσικούς κώδικες. Μία ικανότητα την οποία έχει αναπτύξει με βάση τις δικές του ψυχολογικές, συναισθηματικές και κοινωνικές προϋποθέσεις και λόγω της συνεχούς επαφής του με ένα δίγλωσσο περιβάλλον (στο Σταφυλίδου 2011, e-class).

Όλοι οι ορισμοί έχουν ένα κοινό σημείο, καθώς περιγράφουν μια κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο χρησιμοποιεί περισσότερες από μία γλώσσες (Saunders 1984).

Σύμφωνα με τις παραπάνω θεωρίες, θα λέγαμε ότι πιο πειστικός είναι ο ορισμός της Τριάρχη, καθώς περιλαμβάνει στον ορισμό της διγλωσσίας και τις ψυχολογικές, συναισθηματικές και κοινωνικές διαστάσεις των ανθρώπων.

1.2 Η ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Σήμερα, σε όλο τον κόσμο ομιλούνται εννέα χιλιάδες διαφορετικές γλώσσες. Το 60% του πληθυσμού, μιλά πάνω από μία γλώσσες. Στην Ευρώπη μιλιούνται εξήντα διαφορετικές γλώσσες.

Τα παιδιά, από τη μέρα που γεννιούνται και εφόσον στο περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν, ομιλούνται πάνω από μία γλώσσες, έχουν την ικανότητα να διακρίνουν μεταξύ των ήχων των διαφορετικών γλωσσών. Από το δεύτερο μήνα και μετά, τα παιδιά εδραιώνουν τα διαφορετικά στοιχεία της κάθε γλώσσας.

Για να μπορεί το παιδί να μιλήσει μία δεύτερη γλώσσα σωστά, θα πρέπει είτε να έρθει σε επαφή με τους φυσικούς ομιλητές αυτής της γλώσσας, είτε να του τη διδάσκουν οι γονείς, εφόσον και εκείνοι μπορούν να την ομιλούν σωστά, όπως οι φυσικοί ομιλητές

1.3 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Στο σύνολό τους, οι περισσότερες έρευνες, έχουν αποδείξει ότι η διγλωσσία ή η πολυγλωσσία, δεν επηρεάζουν την ανάπτυξη του λόγου και της ομιλίας. Τα δίγλωσσα παιδιά αναπτύσσονται το ίδιο με τα μονόγλωσσα. Αυτό που θα έπρεπε να γίνεται σε περίπτωση όπου ένα δίγλωσσο παιδί εμφανίζει κάποια καθυστέρηση στην ανάπτυξη του λόγου και της ομιλίας, είναι να αποθαρρύνεται η χρήση δύο γλωσσών και να χρησιμοποιείται η μία μόνο γλώσσα. Οι γονείς από τη μεριά τους θα πρέπει να αποφασίσουν να μιλούν με το παιδί τους μία συγκεκριμένη γλώσσα, όποια θέλουν αυτοί. (Λία Παλαιολόγου, Φεβρουάριος 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σχετικά με την δίγλωσση εκπαίδευση στην Ελλάδα, μπορούμε να πούμε ότι έχει θεσμοθετηθεί νόμος για τη «Διαπολιτισμική εκπαίδευση» σύμφωνα με τον οποίο θα πρέπει να διδάσκεται η μητρική γλώσσα σε όλα τα σχολεία. Αυτό στην πραγματικότητα πραγματοποιείται μόνο σε μειονοτικά σχολεία της Θράκης, δηλαδή διδάσκεται και η ελληνική γλώσσα και η τούρκικη. Στα δημόσια σχολεία δεν εφαρμόζεται. Μόνο στα ιδιωτικά δίγλωσσα ιδρύματα εφαρμόζεται με επιτυχία.

2.1 Ο ΝΟΜΟΣ 2413/96 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο νόμος για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα, εφαρμόστηκε με αφορμή την άφιξη μεγάλου αριθμού αλλοδαπών από το 1990 και μετά.

Σύμφωνα με το νόμο αυτό, σε όσα διαπολιτισμικά σχολεία υπάρχουν στην Ελλάδα, θα εφαρμόζονται εκπαιδευτικά προγράμματα ανάλογα με τα προγράμματα που εφαρμόζονται στα δημόσια σχολεία. Τα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, μπορούν να ιδρυθούν με τη συμβολή των φιλανθρωπικών σωματείων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν 27 σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, 13 δημοτικά, 8 γυμνάσια και 6 λύκεια. Τα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αν εξαιρέσουμε τα μειονοτικά σχολεία της Θράκης, ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα και όχι στο δημόσιο.

Σύμφωνα με το ενιαίο διαθεματικό πρόγραμμα σπουδών, που ορίζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, οι στόχοι της εκπαίδευσης στο δημοτικό, για το γραπτό λόγο έχουν ως εξής:

ΣΤΟΧΟΙ

«Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας.»

«Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη.»

«Αποκτά σταδιακά τη δεξιότητα αναγνώρισης της φωνημικής ταυτότητας των λέξεων.»

«Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής.»

«Αναπτύσσει φωνημική επίγνωση.»

«Ταυτίζει συλλαβές και φθόγγους με τα γραπτά τους σύμβολα, αναλύει και ανασυνθέτει συλλαβές, λέξεις και φράσεις και διαβάζει λέξεις και απλές φράσεις.»

«Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα.»

«Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο.»

«Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.»

«Συμβουλευεται πίνακες κλίσης και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη.»

«Κρίνει ο ίδιος αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολο αναγνώσιμο ή ελλιπές κείμενο.»

«Συντάσσει κατάλληλα για κάθε περίπτωση μικρές λέξεις όπως: για, που, μέχρι, ώσπου, σαν, ως κ.τ.ό.»

«Συντάσσει διαφορετικού τύπου κείμενα ακολουθώντας τη διαδικασία του σχεδιασμού, (προσυγγραφικό στάδιο) της γραφής της αρχικής εκδοχής (συγγραφικό) και, τέλος, του ελέγχου και της βελτίωσής της (μετασυγγραφικό στάδιο).»
«Μετασχηματίζει κείμενα.»

2.2 Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ L1

Σύμφωνα με έρευνες, τα παιδιά τα οποία κατακτούν τις γλωσσικές ικανότητες της πρώτης γλώσσας πριν μεταβούν στη πρώτη δημοτικού, μπορούν πιο εύκολα να προσαρμοστούν στις ανάγκες της δεύτερης γλώσσας και να ανταποκριθούν με μεγαλύτερη ευκολία στις σχολικές απαιτήσεις, συγκριτικά με τα παιδιά τα οποία δεν διατηρούν τη πρώτη γλώσσα όταν χρειαστεί να εντάσσονται στη πρώτη δημοτικού (Dolson,1985).

2.3 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Εκπαίδευση εμπύθισης: Σύμφωνα με αυτόν τον τρόπο εκπαίδευσης, τα παιδιά μεταναστών που φοιτούν σε ελληνικά σχολεία, θα πρέπει να διδάσκονται την ελληνική γλώσσα, ερχόμενοι σε επαφή με άλλα παιδιά, που είναι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής γλώσσας. Με αυτόν τον τρόπο αφομοιώνουν πιο εύκολα και γρήγορα την ελληνική γλώσσα, καθώς έρχονται σε άμεση επαφή με τα στοιχεία της ελληνικής γλώσσας.

Απομονωτική εκπαίδευση: Είναι μία μορφή εκπαίδευσης, η οποία επιβάλλει την εκπαίδευση της γλώσσας των μειονοτήτων. Δηλαδή τα παιδιά μειονοτήτων να διδάσκονται σε ξεχωριστές τάξεις, αποκλειστικά και μόνο τη μητρική τους γλώσσα.

Μεταβατική δίγλωσση εκπαίδευση: Είναι ένας τύπος εκπαίδευσης, που χρησιμοποιείται πιο συχνά στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτή η μορφή εκπαίδευσης έχει ως στόχο τη μετάβαση του παιδιού, από τη χρήση της μητρικής γλώσσας, στη χρήση της γλώσσας της περιοχής όπου ζει, δηλαδή στη χρήση της δεύτερης γλώσσας. Είναι διαφορετική από την εκπαίδευση εμπύθισης, καθώς η μεταβατική εκπαίδευση, χρησιμοποιεί τη μητρική γλώσσα για λίγο καιρό. Τα παιδιά διδάσκονται και στη μητρική αρχικά, προκειμένου να γίνει η μετάβαση στην κυρίαρχη γλώσσα και να προσαρμοστούν στις κανονικές τάξεις της δεύτερης γλώσσας.

2.4 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Οι εκπαιδευτικοί και η σχολική κοινότητα θα πρέπει να αποδίδουν αξία στη γλώσσα και στους πολιτισμούς προέλευσης των μαθητών τους, με στοχευμένες δραστηριότητες (Π.χ ένας εκπαιδευτικός που αποφασίζει να συζητά έστω και για μία

λέξη την ημέρα,στις διάφορες γλώσσες που υπάρχουν στην τάξη του,μεταδίδει στους γηγενείς μαθητές του τον σεβασμό και την υποστήριξη προς τη γλώσσα και τον πολιτισμό των άλλων γλωσσών.

Η κατάρτιση του διευθυντή και του προσωπικού του σχολείου πρέπει να είναι έτσι διαμορφωμένη, που να εξυπηρετεί τις ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών(Π.χ δίγλωσσοι εκπαιδευτικοί, που χρησιμοποιούν και τις δύο γλώσσες των παιδιών για διδακτικούς σκοπούς.

Οι γονείς των δίγλωσσων παιδιών θα πρέπει να συμμετέχουν στη δίγλωσση εκπαίδευση του παιδιού τους με τον δικό τους τρόπο, όπως Π.χ να δίνουν στα παιδιά τους βιβλία στη μητρική τους γλώσσα και στη συνέχεια να τα διαβάζουν στο σπίτι μαζί, για διευκόλυνση.

2.5 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

A. Αρχή του εμπλουτισμού δια της προσθετικής διγλωσσίας

Σύμφωνα με αυτή την αρχή, το παιδί το οποίο μιλάει εξίσου καλά δύο γλώσσες έχει πιο πολλά πλεονεκτήματα, συγκριτικά με ένα μονόγλωσσο παιδί. Τα δίγλωσσα παιδιά μπορούν να πουν μία έννοια με δύο διαφορετικούς τρόπους.

Νεότερες έρευνες ισχυρίζονται ότι ο βαθμός κατάκτησης των δύο γλωσσών ασκεί σημαντική επίδραση στη νοητική και εκπαιδευτική ανάπτυξη του ατόμου.

B. Αρχή της αλληλεξάρτησης ή της κοινής υποκειμένης γλωσσικής ικανότητας

Πολλοί υποστηρίζουν ότι τα παιδιά τα οποία μαθαίνουν μία δεύτερη γλώσσα και παρουσιάζουν δυσκολία στην κατάκτησή της, χρειάζονται βοήθεια σε αυτή τη γλώσσα και όχι στη πρώτη.Αυτό συνεπάγεται δύο άλλες θεωρίες: α)Ότι η κατάκτηση και η χρήση της Γ2 είναι ανεξάρτητη από την Γ1 και β)ότι υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στην έκθεση μίας γλώσσας και στην καλή επίδοση σε αυτή.

Ωστόσο σήμερα πρέπει να παραδεχτούμε ότι υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στη Γ1 και στη Γ2.Οι γλωσσικές ικανότητες της Γ1 βοηθούν το άτομο ώστε να κατακτήσει τη Γ2, ενώ πλήθως μεταγλωσσικών ικανοτήτων της Γ1 μεταφέρονται στη Γ2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ

Στη βιβλιογραφία υπάρχουν σύμφωνα με τις συνθήκες κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας η ταυτόχρονη και η διαδοχική. Στην ταυτόχρονη διγλωσσία το παιδί έρχεται σε επαφή μετά τη γέννησή του με δύο γλώσσες. Έτσι το παιδί έχει δύο πρώτες γλώσσες, αλλά συνήθως αναπτύσσεται περισσότερο η μία από τις δύο γλώσσες, εξαιτίας μιας σειράς ενδογενών και εξωγενών ψυχο-κοινωνικών παραγόντων. Στη διαδοχική περίπτωση της διγλωσσίας, το παιδί μαθαίνει μία δεύτερη γλώσσα αφού έχει ήδη σταθεροποιήσει την πρώτη γλώσσα.

Με βάση την ηλικία κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας, η διγλωσσία χωρίζεται σε πρώιμη και μεταγενέστερη. Η πρώιμη διγλωσσία αφορά τα παιδιά τα οποία κατακτούν τη δεύτερη γλώσσα στην προεφηβική ηλικία, ενώ η μεταγενέστερη διγλωσσία χαρακτηρίζει εκείνα τα άτομα τα οποία κατακτούν την δεύτερη γλώσσα μετά την εφηβεία ή πολύ μετέπειτα.

3.1 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Τρεις είναι οι μορφές διγλωσσίας: η *συντονισμένη*, η *συνθετική* και η *εξαρτημένη διγλωσσία*. Στη συντονισμένη διγλωσσία η σημασιολογική έννοια και τα γλωσσολογικά σύμβολα των λέξεων απομνημονεύονται διαφορετικά και στα δύο γλωσσικά συστήματα. Στη συνθετική διγλωσσία τα γλωσσολογικά σύμβολα συγκρατούνται ξεχωριστά, όχι όμως και η σημασιολογία. Υπάρχει κοινή σημασιολογική έννοια που συνδέεται με δύο διαφορετικές γλώσσες. Σε αυτή την περίπτωση το άτομο έχει αναπτύξει ένα εσωτερικό σημασιολογικό σύστημα το οποίο έχει συνδέσει με δύο διαφορετικά γλωσσικά σύμβολα για την κάθε γλώσσα. Στην εξαρτημένη διγλωσσία οι δομές της δεύτερης γλώσσας υποτάσσονται στις δομές της πρώτης γλώσσας.

3.2 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΨΥΧΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Σύμφωνα με την επίδραση που μπορεί να έχει η διγλωσσία κατά την ανάπτυξη του παιδιού παρατίθενται δύο απόψεις από τον Lambert. Προτείνει τη προσθετική και την αφαιρετική διγλωσσία.

Στην προσθετική διγλωσσία διατυπώνεται μια θετική επίδραση της διγλωσσίας σε όλους τους τομείς ανάπτυξης του παιδιού. Λόγω της συνεχούς επαφής με διαφορετικές γλώσσες και συνεπώς με διαφορετικούς πολιτισμούς, το άτομο αποκτά ένα σύνολο από γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες.

Στην περίπτωση της αφαιρετικής διγλωσσίας, η μητρική γλώσσα παραμελείται και δεν χρησιμοποιείται συστηματικά από τα παιδιά. Σε αυτά τα άτομα επιβάλλεται η συνεχής χρήση της δεύτερης γλώσσας. Αυτό συμβαίνει λόγω της κοινωνικής και της

πολιτικής πίεσης του περιβάλλοντος. Αυτό οδηγεί κατά συνέπεια σε αδυναμία ικανοποιητικής ανάπτυξης της δεύτερης γλώσσας. Έτσι το άτομο αδυνατεί να ανταπεξέλθει αποτελεσματικά κατά τη γλωσσική του επικοινωνία με το περιβάλλον, καθώς δεν έχει αναπτύξει επαρκώς κανένα από τα δύο γλωσσικά συστήματα. Παρατηρείται με αυτό τον τρόπο ανεπαρκής ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του παιδιού, που οφείλεται σε περιβαλλοντικά αίτια και όχι σε οργανικά.

3.3 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΠΛΗΣ ΗΜΙΓΛΩΣΣΙΑΣ

Αυτό το φαινόμενο εμφανίζεται όταν το παιδί δεν έχει αναπτύξει επαρκώς τις γλωσσικές του ικανότητες ούτε στη μητρική γλώσσα, ούτε στη δεύτερη γλώσσα. Αυτό συμβαίνει επειδή πολλές φορές τα παιδιά που μαθαίνουν μία ξένη γλώσσα δέχονται τις επιδράσεις της δεύτερης γλώσσας με αποτέλεσμα την υποανάπτυξη της μητρικής και την μη ικανοποιητική ανάπτυξη της δεύτερης γλώσσας που μαθαίνουν.

Σύμφωνα με έρευνες και μαρτυρίες εκπαιδευτικών, η διπλή ημιγλωσσία εμφανίζεται κυρίως σε παιδιά μειονοτήτων. Σύμφωνα λοιπόν με πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί, αρκετά από αυτά τα παιδιά παρουσιάζουν γλωσσικές δυσκολίες κατά την παρακολούθηση της εκπαιδευτικής διδασκαλίας. Οι δυσκολίες παρουσιάζονται περισσότερο στη γλωσσική κατανόηση και επεξεργασία των γνωστικών αντικειμένων των διαφόρων μαθημάτων. Συγκεκριμένα παρουσιάζουν προβλήματα να κατανοήσουν και να αποδώσουν το νόημα γραπτών κειμένων, να εκφράσουν γραπτά πολυσύνθετα νοήματα, καθώς και να περιγράψουν σύνθετες καταστάσεις και γεγονότα. Ιδιαίτερη δυσκολία παρουσιάζεται στην ανάπτυξη του λεξιλογίου. Υπάρχουν και κάποιες σοβαρές περιπτώσεις όπου τα παιδιά σχηματίζουν προτάσεις με φτωχό λεξιλόγιο, χρησιμοποιώντας λέξεις και στις δύο γλώσσες.

3.4 Η ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

0-12 ΜΗΝΩΝ

Σε αυτή την ηλικία το παιδί στρέφει το κεφάλι προς τη πηγή του ήχου, αναγνωρίζει φωνές, μιμείται και παράγει απλούς ήχους, χρησιμοποιεί κυρίως τα φωνήματα /π/, /μπ/, /μ/ και /ν/, κατανοεί απλές εντολές, καταλαβαίνει την έννοια των λέξεων 'όχι' και 'μη', αναγνωρίζει ονόματα οικείων αντικειμένων όπως Πχ. νερό, γάλα κλπ, λέει μαμά και μπαμπά, έχει ένα λεξιλόγιο από 1 μέχρι 3 λέξεις.

12-24 ΜΗΝΩΝ

Σε αυτή την ηλικία το παιδί έχει ένα λεξιλόγιο από 3 έως 20 λέξεις, δημιουργεί προτάσεις 2 λέξεων, χρησιμοποιεί χειρονομίες, παράγει καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας ακατάληπτη ομιλία, κατανοεί απλές ερωτήσεις, χρησιμοποιεί τις αντωνυμίες εγώ/μου, αναγνωρίζει μέρη του σώματος, λέει το όνομά του.

2- 3 ΕΤΩΝ

Σε αυτή την ηλικία ζητάνε αντικείμενα με το όνομά τους, αναγνωρίζουν αρκετά μέρη του σώματος, έχουν ενεργητικό λεξιλόγιο 50-250 λέξεων, χρησιμοποιούν σωστά τα φωνήεντα, παραλείπουν τα σύμφωνα στη μέση θέση των λέξεων.

3-4 ΕΤΩΝ

Το παιδί αντιλαμβάνεται τη λειτουργία των αντικειμένων, εκτελεί σύνθετες εντολές, ρωτάει και απαντάει σε ερωτήσεις Ποιος, Τι, Που, εκφράζει τα συναισθήματά του, επαναλαμβάνει προτάσεις από 6-13 συλλαβές, έχει ένα ενεργητικό λεξιλόγιο από 800-1500 λέξεις, χρησιμοποιεί γκριμάτσες και ψίθυρο, παράγει τα σύμφωνα σε ποσοστό 50% σωστά, χρησιμοποιεί γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες, εμπλέκεται σε διάλογο.

4 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Το παιδί αναγνωρίζει 1-3 χρώματα, μετράει μέχρι το 10, έχει ένα ενεργητικό λεξιλόγιο από 900-2000 λέξεων, χρησιμοποιεί σωστά συντακτικούς και γραμματικούς κανόνες, παράγει προτάσεις 4-8 λέξεων.

3.5 ΣΤΑΔΙΑ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΩΝ VOLTERRA & TAESCHNER(1978)

1^H ΒΑΘΜΙΔΑ (1-2 ΕΤΩΝ)

Το παιδί εντάσσει τις λέξεις και των δύο γλωσσών σε ένα κοινό γλωσσικό σύστημα. Χρησιμοποιεί μία λέξη-έκφραση. Χρησιμοποιεί για την κάθε έννοια μία λέξη και για τις δύο γλώσσες. Αρκετές φορές τα παιδιά ενώνουν δύο λέξεις από τις δύο γλώσσες, φτιάχνοντας μία λέξη(blends).Σε κάποιες περιπτώσεις, όπου τα παιδιά κατακτούν τις δύο λέξεις για μία έννοια και από τις δύο γλώσσες, συνήθως χρησιμοποιούν την κάθε λέξη όταν θέλουν να εκφράσουν διαφορετικές καταστάσεις.

2^N ΒΑΘΜΙΔΑ (2-3 ΕΤΩΝ)

Σε αυτό το στάδιο ανάπτυξης το παιδί αρχίζει και χρησιμοποιεί για μία έννοια λέξεις και από τα δύο διαφορετικά συστήματα. Το παιδί κατηγοριοποιεί και ξεχωρίζει τις λέξεις στα δύο γλωσσικά συστήματα, ενώ αντιλαμβάνεται παράλληλα ότι υπάρχουν δύο διαφορετικά γλωσσικά συστήματα (η γλώσσα της μαμάς, η γλώσσα του μπαμπά). Έτσι το παιδί βρίσκει την κατάλληλη λέξη από την κάθε γλώσσα. Στον μορφολογικό και συντακτικό τομέα δεν παρουσιάζεται κάποια διαφοροποίηση. Σε αυτό το στάδιο το παιδί διαφοροποιεί το λεξιλόγιο των δύο γλωσσών καθώς και την άρθρωση που απαιτείται για κάθε λέξη στις δύο γλώσσες.

3^N ΒΑΘΜΙΔΑ (3^{ΩΝ} ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΩ)

Το παιδί υπεργενικεύει τους κανόνες μεταξύ των δύο γλωσσών. Εναλλάσει τον γλωσσικό κώδικα μεταξύ των γλωσσών. Κατανοεί ότι υπάρχουν δύο διαφορετικοί κανόνες που διέπουν τις γλώσσες. Στο τέλος αυτής της φάσης ανάπτυξης, το παιδί θα πρέπει να χρησιμοποιεί με άνεση και τις δύο γλώσσες.

3.6 ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπάρχουν δύο είδη δίγλωσσης εκπαίδευσης: α) Η μεταβατική δίγλωσση εκπαίδευση και β) Η εκπαίδευση της διατήρησης. Η μεταβατική δίγλωσση εκπαίδευση έχει ως στόχο τη μετάβαση από τη μητρική γλώσσα στη κατάκτηση μίας δεύτερης γλώσσας η οποία αποτελεί την κυρίαρχη γλώσσα στον τόπο τον οποίο ζουν. Η εκπαίδευση διατήρησης έχει ως στόχο την καλλιέργεια των γλωσσικών ικανοτήτων της μητρικής γλώσσας καθώς και στη διατήρηση αυτών των ικανοτήτων τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο.

Στην Ελλάδα νομικά επικρατεί η δίγλωσση εκπαίδευση διδασκαλίας της μειονοτικής γλώσσας, ωστόσο στη πραγματικότητα εφαρμόστηκε μόνο σε μειονοτικά σχολεία της Θράκης και στα πρώην Σχολεία Παλλινοστούντων. Κάποια σχολεία χρησιμοποιούν δίγλωσσους εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας.

3.7 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση επικεντρώνεται στο ρόλο των πολιτισμικών διαφορών στην εκπαίδευση των παιδιών. Προτίνει δύο βασικές αρχές, έτσι ώστε οι πολιτισμικές διαφορές να μην επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ των μαθητών. Οι αρχές αυτές είναι, η αρχή της ισότητας και η αρχή της αναγνώρισης. Σύμφωνα με αυτές τις αρχές, θα πρέπει να αναγνωριστούν τα δικαιώματα των αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία. Θα πρέπει να παρέχονται ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες προϋποθέσεις μάθησης, όπως αυτές προκύπτουν ανάλογα με την διαπολιτισμική τους ιδιαιτερότητα.

3.8 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

Οι δάσκαλοι θα πρέπει να αντιμετωπίζουν με σεβασμό την πολιτισμική ταυτότητα των μαθητών τους. Θα πρέπει να αναγνωρίσουν ότι τα παιδιά τα οποία προέρχονται από διαφορετική χώρα ίσως χρειαστούν κάποια βοήθεια στην κατανόηση των μαθημάτων και στην βελτίωση της χρήσης της δεύτερης γλώσσας (Mc Groarty, 1986). Θα πρέπει να βοηθήσουν αυτά τα παιδιά στην αντιμετώπιση πιθανών δυσκολιών που μπορεί να έχουν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.

3.9 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΩΝΕΩΝ ΤΩΝ ΔΙΓΛΩΣΣΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ

Η στάση που έχουν οι γονείς απέναντι στη δεύτερη γλώσσα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ιδεολογία των παιδιών σχετικά με τις δύο γλώσσες. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη σε αστικό κέντρο της Θεσσαλίας, με δείγμα παιδιά Αλβανικής καταγωγής του νηπιαγωγείου, της Α,Β,Γ δημοτικού και ύστερα από συζητήσεις με γονείς και δασκάλους παρατηρήθηκαν τρεις στάσεις γονέων απέναντι στην L2"

Γονείς οι οποίοι υποστηρίζουν την αλβανική γλώσσα και προβάλλουν πιο πολύ τα ήθη, έθιμα και ιδεολογίες της δικής τους γλώσσας στα παιδιά

Γονείς οι οποίοι προσπαθούν το παιδί να έχει την ίδια επαφή και με τις δύο γλώσσες

Γονείς οι οποίοι δίνουν μεγάλη σημασία στην κατάκτηση της ελληνικής γλώσσας από τα παιδιά τους και συμμετοχή και των ιδίων στην ανταπόκριση των παιδιών τους στις σχολικές απαιτήσεις (Γκαινταρτζή Αναστασία,2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΛΛΗΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Το δείγμα αποτελούνταν από 19 δίγλωσσα παιδιά, από τα οποία τα 18 ήταν αλβανικής καταγωγής και το ένα βουλγαρικής. Στα παιδιά αυτά γινόταν επίσκεψη μία φορά την εβδομάδα στο σχολείο, με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών για τις σχολικές τους αποδόσεις, αλλά και για να ληφθούν πληροφορίες σχετικά με την προέλευσή τους, το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς τους κ.άλλα. Ακολουθούσαν και συνεντεύξεις με τους δασκάλους και τους γονείς των παιδιών αυτών.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά αυτά είχαν μεγαλύτερες δυσκολίες στην κατανόηση εννοιών και στην ορθογραφία, ενώ μικρότερη δυσκολία είχαν στη σύνταξη και στο λεξιλόγιο.

Το γεγονός ότι δυσκολεύονται πιο πολύ στην κατανόηση εννοιών, πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι μερικά παιδιά δυσκολεύονται να συσχετίσουν αυτά που ακούνε στην ελληνική γλώσσα με τις αντίστοιχες λέξεις της μητρικής τους γλώσσας, δηλαδή χρειάζονται ίσως λίγο χρόνο προκειμένου να αντιστοιχήσουν την ελληνική με την μητρική τους γλώσσα (Τσοκαλίδου, 2004).

4.2 Η ΕΠΙΔΟΣΗ ΔΙΓΛΩΣΣΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ΣΤΟ ΓΡΑΠΤΟ ΛΟΓΟ

Στην έρευνα συμμετείχαν παιδιά της Γ και της ΣΤ δημοτικού, μονόγλωσσα και δίγλωσσα. Χρησιμοποιήθηκαν ασκήσεις από το μάθημα της γλώσσας. Οι ασκήσεις που χορηγήθηκαν στα παιδιά σχετικά με το γραπτό λόγο, ήταν επαναληπτικές, δηλαδή τα παιδιά είχαν ασχοληθεί με αυτές κατά τη διάρκεια των σχολικών μαθημάτων. Τα παιδιά της Γ τάξης ήταν 22 ενώ τα παιδιά της ΣΤ τάξης ήταν 27. Οι πρώτες γλώσσες ήταν τα Αγγλικά, τα Ρώσικα, τα Γεωργιανά και τα Ιαπωνέζικα.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας αυτής συνολικά τα παιδιά της Γ τάξης και της ΣΤ τάξης παρουσιάζουν μέτριες επιδόσεις στον γραπτό λόγο. Δυσκολεύονται να κατανοήσουν την σύνταξη και τη γραμματική της ελληνικής γλώσσας, ενώ το λεξιλόγιό τους είναι περιορισμένο. Αυτό συσχετίζεται και με το γεγονός ότι αρκετά από τα παιδιά αυτά δεν είχαν πολλά χρόνια που ζούσαν στην Κύπρο, συγκριτικά με τα παιδιά που είχαν γεννηθεί ή είχαν αρκετά χρόνια που ζούσαν εκεί. Επίσης σημαντικό ρόλο στην επίδοση των μαθητών, διαδραμάτιζε και το μορφωτικό επίπεδο των γονιών των παιδιών. Όσο υψηλότερο ήταν το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, τόσο υψηλότερες ήταν οι επιδόσεις των παιδιών.

4.3 ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΩΣ L1 ΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΩΣ L2 ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ

Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε σε διάρκεια τριών χρόνων. Εξετάζονταν τα παιδιά στο γραπτό λόγο και στις δύο γλώσσες. Βάση δόθηκε στην ορθογραφία, στη σύνταξη στους γραμματικούς κανόνες και στο λεξιλόγιο. Ύστερα από τρία χρόνια παρατηρήθηκε ότι τα παιδιά αποκτούσαν τις δεξιότητες γραφής και στις δύο γλώσσες ταυτόχρονα. Αυτό είχε θετική επίδραση στη συνολική ανάπτυξη του παιδιού, καθώς η μία γλώσσα είχε θετική επίδραση στην άλλη. Μέσα από την έρευνα αυτή αναδείχθηκε επίσης ότι τα περισσότερα δίγλωσσα παιδιά κατανοούν τις διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσών και προσπαθούν να βρουν αποτελεσματικούς τρόπους μεταφοράς από τη μία γλώσσα στην άλλη.

4.4 ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

Με το πέρασμα των χρόνων έχουν υπάρξει σημαντικές έρευνες σε δίγλωσσα άτομα και σύγκρισή τους με μονόγλωσσα. Τα δύο κεντρικά ερωτήματα ήταν πάντα:

Ποια είναι η επίδραση της διγλωσσίας στη λειτουργία του εγκεφάλου;

Ένα δίγλωσσο άτομο εκπροσωπεί τις δύο γλώσσες σε διαφορετικά σημεία του εγκεφάλου;

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΕΦΑΛΟΥ;

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, έρευνες έχουν αποδείξει ότι στη ταυτόχρονη και στη διαδοχική διγλωσσία, στα παιδιά, η γλώσσα επεξεργάζεται και πηγάζει από την ίδια περιοχή του εγκεφάλου. Στην περίπτωση της διαδοχικής διγλωσσίας, όπου κάποιος μαθαίνει τη δεύτερη γλώσσα όταν είναι ενήλικας, τότε ο εγκέφαλος χρησιμοποιεί και επιπλέον περιοχές του εγκεφάλου, σε σχέση με τη πρώτη γλώσσα. Αυτό σημαίνει, ότι ο εγκέφαλος χρειάζεται επιπλέον χρόνο για να ενεργοποιηθεί και για να επεξεργαστεί ερεθίσματα και από τις δύο γλώσσες.

Σχετικά με το δεύτερο ερώτημα, μπορούμε να πούμε ότι η διγλωσσία βοηθά τα παιδιά να διευρύνουν τον τρόπο σκέψης τους. Η διγλωσσία ενισχύει την υγεία του εγκεφάλου και τις νοητικές ικανότητές τους. Ο εγκέφαλος δίγλωσσων ή πολύγλωσσων παιδιών, προσαρμόζεται πιο εύκολα σε αλλαγές του περιβάλλοντος, ενώ επεξεργάζεται ταχύτερα και αναλυτικότερα σύνθετες λειτουργίες, όπως η επίλυση προβλημάτων και ο προσχεδιασμός.

Για να δοθούν απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, έχουν γίνει μία σειρά από νευροφυσιολογικές και λειτουργικές νευροαπεικονιστικές μέθοδοι μέτρησης των δραστηριοτήτων του εγκεφάλου. Σε τέτοιες έρευνες συμμετείχαν άτομα τα οποία υπέφεραν από κάποιο χτύπημα στην περιοχή του εγκεφάλου, η οποία είναι υπεύθυνη για τις γλωσσικές ικανότητες.

Η μεγαλύτερη έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί, απέδειξε ότι η διγλωσσία ή πολυγλωσσία επιβραδύνει την εμφάνιση άνοιας σε αυτά τα άτομα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, τα δίγλωσσα άτομα συνέχεια προσπαθούν να καταστείλουν τη λειτουργία μίας γλώσσας και να μιλήσουν επιλεκτικά την άλλη. Αυτό οδηγεί σε ενεργοποίηση των εκτελεστικών ικανοτήτων και των ικανοτήτων της προσοχής.

Άλλη έρευνα απέδειξε ότι τα δίγλωσσα άτομα έχουν την ικανότητα εναλλαγής τρόπων σκέψης και επεξεργασίας μιας σειράς πληροφοριών. Επίσης μπορούν να εναλλάσσουν εργασίες πιο γρήγορα απ' ό,τι, τα μονόγλωσσα άτομα.

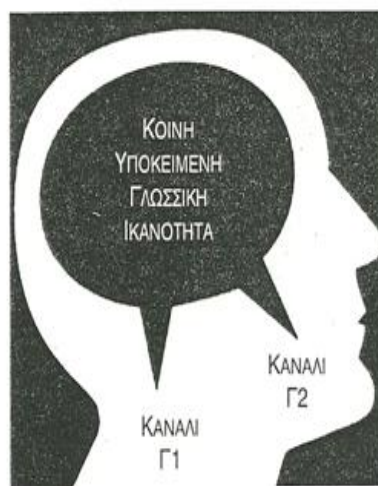
Σχετικά με τα παραπάνω ερωτήματα, υπάρχουν και κάποιες θεωρίες σχετικά με τη διγλωσσία, οι οποίες αναφέρονται παρακάτω.

Μοντέλο της ζυγαριάς: Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, η γλωσσική ικανότητα είτε πηγάζει από διαφορετικά σημεία του εγκεφάλου, δηλαδή είτε πρόκειται για μια χωριστή υποκείμενη ικανότητα, είτε πρόκειται για κοινή υποκείμενη γλωσσική ικανότητα (Cummins, 1999).

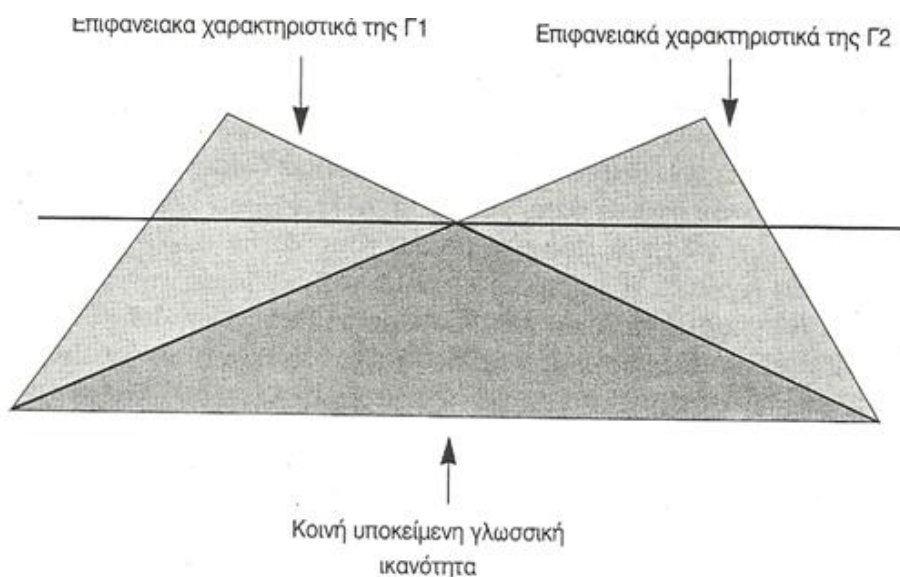
ΣΧΗΜΑ 5.2: Χωριστή Υποκείμενη Ικανότητα (SUP) Μοντέλα Διγλωσσικής Ικανότητας

ΣΧΗΜΑ 5.3: Κοινή Υποκείμενη Ικανότητα (CUP) Μοντέλα Διγλωσσικής Ικανότητας

Η αναλογία του παγόβουνου: Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, κάποια στοιχεία και από τις δύο γλώσσες φαίνεται ότι πηγάζουν από διαφορετικά σημεία του εγκεφάλου, αλλά στη πραγματικότητα υπάρχει κοινή γλωσσική ικανότητα.

4.5 ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΕΥΦΥΙΑ

Ο Baker (2001) υποστηρίζει ότι καμία έρευνα μέχρι σήμερα δεν μπορεί να αποδείξει με σαφήνεια τη σχέση ανάμεσα στη διγλωσσία και την ευφυία, καθώς τα τεστ νοημοσύνης μετρούν ένα μόνο κομμάτι της ευφυίας του ατόμου.

Πρόσφατες έρευνες απορρίπτουν την υπόθεση παλαιότερων ερευνών, ότι η διπλή γλωσσική κατάκτηση επηρεάζει αρνητικά τον δείκτη νοημοσύνης του ατόμου. Αντίθετα υποστηρίζουν ότι υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στην ευφυία και την διγλωσσία, ειδικά μεταξύ των αμφιδύναμα δίγλωσσων. Η Romaine (1989) υποστηρίζει ότι, για το αν υπάρχει σχέση ανάμεσα στη διγλωσσία και την ευφυία, μέχρι σήμερα δεν έχει αποδειχτεί με ακρίβεια, καθώς η σχέση αυτή επηρεάζεται και από κοινωνικούς παράγοντες.

4.6 ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΑΠΟ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΥΣ ΠΡΟΣ ΓΟΝΕΙΣ ΔΙΓΛΩΣΣΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ.

Να είστε συνεπείς. Οι ειδικοί συμβουλεύουν ότι ο καλύτερος τρόπος να διατηρηθεί η διγλωσσία είναι ο κατακερματισμός των γλωσσών, ξεχωρίζοντας «πως» και με «ποιόν» πραγματοποιείται η χρήση της κάθε γλώσσας. Ένα παιδί το οποίο αναπτύσσει φυσιολογικά μία γλώσσα θα πρέπει να είναι ικανό να αναπτύξει πολλές γλώσσες ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο έρχεται σε επαφή με αυτόν (για παράδειγμα και οι δύο οι γονείς ομιλούν και τις δύο γλώσσες ή ο ένας γονιός ομιλεί μόνο μία εκ των δύο γλωσσών), αρκεί το πρότυπο έκθεσης και στις δύο γλώσσες να ακολουθείται με συνέπεια. Παραδείγματος χάρη, ένα παιδί μπορεί να ομιλεί

Ελληνικά με τον πατέρα και μόνο Αγγλικά με την μητέρα ή μόνο Ελληνικά στο σπίτι και μόνο Αγγλικά στο σχολείο.

Να κάνετε ότι αισθάνεστε φυσικό για εσάς. Οι γονείς είναι πιο πιθανό να ακολουθήσουν με συνέπεια τη χρήση μίας μόνο γλώσσας εφόσον είναι φυσικοί ομιλητές της. Για παράδειγμα, εάν ένας γονιός αισθάνεται πιο άνετος όταν ομιλεί Ελληνικά ενώ ο άλλος ομιλεί πιο άνετα τα Αγγλικά, θα είναι πιο φυσικό για το παιδί να ακούει την κάθε γλώσσα αποκλειστικά από τον έναν γονιό. Όμως, η διατήρηση ενός σχεδίου χρήσης της κάθε γλώσσας δεν θα πρέπει να επιφέρει άγχος στους γονείς. Επίσης, οι γονείς οι οποίοι θέλουν το παιδί τους να αναπτύξει μία γλώσσα την οποία δεν έχουν οι ίδιοι πλήρως κατακτήσει θα πρέπει να αφοσιωθούν στην εκμάθηση αυτής της γλώσσας ώστε να αποκτήσει και το παιδί καλές βάσεις. Κάποιες ακόμη στρατηγικές είναι οι εξής: μία babysitter ή παιδικό φίλο οι οποίοι μιλούν άπταιστα την δεύτερη γλώσσα ή/και βιβλία καθώς και βίντεο στη δεύτερη γλώσσα του παιδιού. Η κατάκτηση των γλωσσών θα πρέπει να ακολουθεί τα στάδια γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού. Όταν ένας γονιός απευθύνεται στο παιδί του αυτομάτως απλοποιεί την ομιλία του. Παρομοίως, όταν ένα παιδί αναπτύσσει δύο γλώσσες (παράλληλα ή διαδοχικά), η γραμματική της κάθε γλώσσας θα πρέπει να είναι αντίστοιχη της ηλικίας του. Επίσης, οι γονείς θα πρέπει να ενισχύουν την προσπάθεια του παιδιού να επικοινωνήσει υποδεικνύοντας την σωστή γραμματική καθώς και το λεξιλόγιο. Εάν το παιδί πει «Εγώ χυμό» η απάντηση του παιδιού θα πρέπει να είναι «θα ήθελες ένα ποτήρι χυμό;» Τέλος, διάφορα βοηθήματα τα οποία χρησιμοποιούνται για την κατάκτηση της πρώτης γλώσσας θα πρέπει να χρησιμοποιούνται και για την δεύτερη γλώσσα. Η μουσική, η ομοιοκαταληξία, τα παιχνίδια και τα βίντεο βοηθούν το παιδί όχι μόνο να μάθει μία δεύτερη γλώσσα αλλά και να εκτιμήσει την κουλτούρα από όπου προέρχεται η δεύτερη γλώσσα.

Διατηρήστε το ενδιαφέρον του παιδιού σας. Το κίνητρο είναι το κλειδί για να μάθει ένα παιδί μία δεύτερη γλώσσα. Ο κύριος στόχος είναι το παιδί να αισθάνεται ξεχωριστός και υπερήφανος. Η διήγηση ιστοριών και τα παιχνίδια, τα οποία απορρέουν από την δεύτερη γλώσσα είναι μία πολλή καλή ευκαιρία να διασκεδάσει το παιδί ενώ μαθαίνει. Πολλοί παράγοντες όμως μπορούν να μειώσουν το ενδιαφέρον του παιδιού για την δεύτερη γλώσσα επομένως είναι πολύ σημαντικό να ενθαρρύνεται το παιδί συνεχώς και να επαινείται όποτε χρησιμοποιεί αυθόρμητα την δεύτερη γλώσσα ώστε να αποκτήσει περισσότερη αυτοπεποίθηση.

Αντίθετα με τον μύθο τον οποίο κυκλοφορεί, όσο πιο καλές βάσεις έχει ένα παιδί στην πρώτη του γλώσσα τόσο πιο εύκολο θα του είναι να μάθει μία δεύτερη γλώσσα. Ένα παιδί το οποίο μαθαίνει μία δεύτερη γλώσσα δεν πρέπει να στερείται την εξάσκηση και στην πρώτη του γλώσσα. Χτίζοντας σε μία ήδη δυνατή γλωσσική βάση, είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για την διαδοχική εκμάθηση μίας δεύτερης γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

5.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η παρακάτω έρευνα έχει ως σκοπό να παρουσιάσει τον τρόπο με τον οποίο η διγλωσσία επηρεάζει το γραπτό λόγο των παιδιών στη δεύτερη γλώσσα. Το δείγμα αποτελείται από 64 δίγλωσσα παιδιά από την Α' μέχρι την Ε' δημοτικού. Η έρευνα έλαβε χώρα σε δύο διαφορετικές περιοχές, στο Πόρτο-Χέλι Ερμιονίδας και στη Ρόδο. Στο Πόρτο-Χέλι τα δείγματα γραπτού λόγου λήφθηκαν από 22 παιδιά, στα σπίτια των παιδιών, την ώρα που έκαναν τα μαθήματα του σχολείου. Στη Ρόδο τα δείγματα γραπτού λόγου λήφθηκαν από 40 παιδιά, στο χώρο του σχολείου, κατά τη διάρκεια των μαθημάτων. Αναφέρουμε αναλυτικά τη διαδικασία με την οποία πραγματοποιήσαμε την έρευνα καθώς και το τεστ που χρησιμοποιήσαμε.

5.2 ΟΡΓΑΝΟ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

Για να λάβουμε δείγμα γραπτού λόγου, χρησιμοποιήσαμε το «ΤΕΣΤ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΒΑΘΜΟΥ ΚΑΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ, ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ-ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ», το οποίο προτίνεται από το Υπουργείο Παιδείας. Χορηγήσαμε ασκήσεις από το κεφάλαιο, το οποίο εκτιμά τα ποσοστά κατοχής του γραπτού λόγου στην Ελληνική γλώσσα. Τα παιδιά καλούνταν να ανταποκριθούν σε κάποιες δραστηριότητες σχετικά με τη γραφή. Πρώτα εξηγήθηκαν οι ασκήσεις και ύστερα χορηγήθηκαν. Στο Πόρτο-Χέλι, η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα σπίτια των παιδιών. Παρατηρήθηκαν οι συμπεριφορές των παιδιών στο σπίτι και λήφθηκε ένα πλήρες ιστορικό του παιδιού από τους γονείς. Στη Ρόδο η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο σχολείο των παιδιών και υπήρξε η ευκαιρία να ληφθούν και πληροφορίες από τους δασκάλους για τις αποδόσεις των παιδιών.

Επιπρόσθετα, με δεδομένη τη μικρή ηλικία των παιδιών του δείγματός μας, τα ερωτήματα-ζητήματα προς διερεύνηση τέθηκαν στα παιδιά σταδιακά, αφού τα είχαμε ήδη γνωρίσει και πείσει για το γεγονός ότι θεωρούμε τη διγλωσσία τους ως αναμφισβήτητο πλεονέκτημα. Παρατηρήθηκε δε, ότι τα παιδιά των πρώτων τάξεων του σχολείου έδειξαν μεγαλύτερη προθυμία για να μιλήσουν για τη ζωή τους από ότι παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας, κυρίως αλβανικής καταγωγής, τα οποία εμφανίζονται περισσότερο επιφυλακτικά.

Τα ερωτήματα-θέματα που τέθηκαν κατά τις συνεντεύξεις στα παιδιά είναι τα ακόλουθα: (Βλέπε στο παράρτημα <Ιστορικό πολύγλωσσων παιδιών>).

- η γλωσσική χρήση των δίγλωσσων παιδιών στο σχολείο και γενικότερα, δηλαδή ποιά γλώσσα μιλάνε περισσότερο στο σπίτι και με ποιούς
- ερωτήματα που αφορούν το κοινωνικό τους προφίλ (εδώ συμπεριλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν την ηλικία τους, το επάγγελμα και τη μόρφωση των γονέων τους, τα χρόνια παραμονής τους στην Ελλάδα)
- ερωτήματα που αφορούν τη γλωσσική κατάκτηση αμφοτέρων των γλωσσών

Οι δραστηριότητες οι οποίες χορηγήθηκαν ήταν οι εξής:
«Γράφω τα ονόματα των ζώων που εικονίζονται». Στην δραστηριότητα αυτή τα παιδιά έπρεπε να αναγνωρίσουν το φίδι, τον ελέφαντα, την πάπια, την καμήλα και τέλος το άλογο.

«Γράφω τα ονόματα των φρούτων που γνωρίζω». Στην δραστηριότητα αυτή τα παιδιά καλούνταν να καταγράψουν τουλάχιστον 5 φρούτα.

IV. ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

8. Γράφω

8.1. Συμπληρώνω:

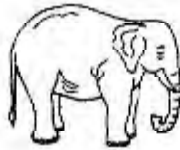
Όνομα: .....

Επώνυμο: .....

Διεύθυνση: .....

Τηλέφωνο: .....

8.2. Γράφω τα ονόματα των ζώων:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8.3. Γράφω τα ονόματα των φρούτων που γνωρίζω:

.....

.....

.....

.....

.....

«Ακούω και γράφω». Στη δραστηριότητα αυτή καλούνταν να γράψουν την πρόταση «Είμαι μαθητής της .....τάξης του δημοτικού σχολείου..... ». Στα κενά ο κάθε μαθητής συμπλήρωνε την τάξη του καθώς και το σχολείο του.

Τέλος, «παρατηρώ και γράφω». Στη δραστηριότητα αυτή καλούνταν να περιγράψουν την εικόνα που τους παρουσιάστηκε.

8.4 Ακούω και γράφω:

.....

.....

.....

9. Παρατηρώ και γράφω:

.....

.....

.....

.....

.....

* Εικόνα από «Η έκθεση - έκφραση στο δημοτικό», Δ' τάξη, Δ' τόμος, των Γρ. Πανακόπουλου - Παν. Πανακόπουλου - Κ. Ρασιτόπουλου, σελ. 133, εκδ. Πατάκης.

Αξιολογήθηκε και ο αυθόρμητος λόγος μέσω της έκθεσης , ζητώντας από τα παιδιά να μας περιγράψουν πώς πέρασαν τις γιορτές

5.3 ΔΕΙΓΜΑ-ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Αποτελέσματα του δείγματος από το Πόρτο-χέλι: το δείγμα αποτελούνταν από 22 παιδιά. Τα 2 παιδιά ήταν Πολωνικής καταγωγής και τα 20 Αλβανικής. Τα 10 ήταν κορίτσια και τα 12 παιδιά αγόρια. Τα παιδιά ήταν όλα μεταξύ 6 -10 ετών. Η διγλωσσία σχεδόν σε όλα τα παιδιά ήταν διαδοχική, καθώς η στενότερη επαφή των παιδιών με την ελληνική γλώσσα ήλθε όταν αυτά πήγαν νηπιαγωγείο. Πιο πριν μιλούσαν όλα τη μητρική γλώσσα, ενώ κατανοούσαν την ελληνική γλώσσα σε μικρό βαθμό σχετικά με τη μητρική. Το μορφωτικό επίπεδο όλων των γονιών των παιδιών κυμαίνεται μέχρι τη Τρίτη Γυμνασίου. Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται τα στοιχεία για το κάθε παιδί καθώς και τα λάθη τους στο γραπτό λόγο:

Φύλο	Ηλικία	Καταγωγή	Γλώσσες	Γλώσσες που ομιλούνται σπίτι	Τόπος Γέννησης	Λάθη στο γραπτό λόγο
Αγόρι	8,5	Αλβανία	Αλβανικά-Ελληνικά	Αλβανικά-Ελληνικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στον τονισμό και στην ορθογραφία
Κορίτσι	8	Πολωνία	Πολωνικά-Ελληνικά	Πολωνικά-Ελληνικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην Ορθογραφία, Λεξιλόγιο
Αγόρι	8,5	Πολωνία	Πολωνικά-Ελληνικά	Πολωνικά-Ελληνικά	Ελλάδα	Καμία δυσκολία
Αγόρι	9	Αλβανία	Αλβανικά-Ελληνικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία
Κορίτσι	8	Αλβανία	Αλβανικά-Ελληνικά	Αλβανικά-Ελληνικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία
Αγόρι	8	Αλβανία	Αλβανικά-Ελληνικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στην Ορθογραφία, αντικατάσταση λέξεων
Αγόρι	9	Ελλάδα-Αλβανία	Ελληνικά-λίγα Αλβανικά	Ελληνικά-λίγα Αλβανικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στον τονισμό
Κορίτσι	9	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία

Αγόρι	9	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία
Αγόρι	8	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Σημαντική δυσκολία στην ορθογραφία
Κορίτσι	9	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Σημαντική δυσκολία στην ορθογραφία
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Σημαντική δυσκολία στην ορθογραφία
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Σημαντική δυσκολία στην ορθογραφία
Αγόρι	7	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία, δυσκολία στη σύνδεση των προτάσεων μεταξύ τους
Αγόρι	8	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία, συντακτικά λάθη
Κορίτσι	7	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, λεξιλόγιο
Κορίτσι	10	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια λάθη στον τονισμό
Αγόρι	9	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικ Αλβανικά	Ελλάδα	Ορθογραφία, μετακινήσεις γραμμάτων, σύνταξη

Αγόρι	6,5	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στη σύνταξη, Φτωχό γραπτό σε περιεχόμενο, και λεξιλόγιο
Κορίτσι	7	Ελλάδα	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία, Ελάχιστα σημεία στίξεως
Αγόρι	10	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία
Αγόρι	6	Αλβανία	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελληνικά-Αλβανικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, λεξιλόγιο

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, μπορούμε να πούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών παρουσιάζει μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία των λέξεων και στη γραμματική. Ακολουθούν τα παιδιά που παρουσιάζουν λάθη στη σύνταξη, στον τονισμό, στο λεξιλόγιο και στα σημεία στίξεως.

Αποτελέσματα του δείγματος από τη Ρόδο, (η οποία είναι μία πολυπολιτισμική και πολυγλωσσική κοινότητα στα σχολεία της οποίας ομιλούνται 27 γλώσσες (Σαφυλίδου, e-class)): το δείγμα αποτελούνταν από 41 παιδιά. Τα 33 παιδιά ήταν Αλβανικής καταγωγής, τα 3 παιδιά Αγγλικής καταγωγής, τα 2 παιδιά Ρωσικής καταγωγής, το 1 παιδί Ελβετικής καταγωγής και 1 παιδί Σερβικής καταγωγής. Τα 24 ήταν κορίτσια και τα 17 παιδιά αγόρια. Τα παιδιά ήταν όλα μεταξύ 6 -10 ετών. Η διγλωσσία στα περισσότερα παιδιά ήταν ταυτόχρονη, καθώς τα παιδιά διδάσκονταν και τις δύο γλώσσες από τη βρεφική ηλικία. Το μορφωτικό επίπεδο των γονιών των παιδιών μεταβαλλόταν ανάλογα με τη χώρα προέλευσης και το οικονομικό επίπεδο αυτής της χώρας, όμως το μεγαλύτερο ποσοστό σημειώνει πολύ χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται τα στοιχεία για το κάθε παιδί καθώς και τα λάθη τους στο γραπτό λόγο.

Δευτέρα δημοτικού:

Φύλο	Ηλικί	Καταγωγή	Γλώσσες	Γλώσσες που ομιλούνται στο	Τόπος γέννησης	Λάθη στο γραπτό λόγο
Αγόρι	7	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη και λεξιλόγιο
Αγόρι	7	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, γραμματικούς κανόνες και λεξιλόγιο
Κορίτσι	7	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη και λεξιλόγιο
Αγόρι	7	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανία	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, γραμματικούς κανόνες και λεξιλόγιο
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία και στους γραμματικούς κανόνες
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, γραμματικούς κανόνες και λεξιλόγιο
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία και σύνταξη κειμένου

Αγόρι	7,5	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία, στην σύνταξη και στους γραμματικούς κανόνες
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία και στους γραμματικούς κανόνες
Αγόρι	8	Αγγλία	Ελληνικά και Αγγλικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αγγλία	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη και λεξιλόγιο
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αγγλικά	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, γραμματικούς κανόνες και λεξιλόγιο
Κορίτσι	7	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Αγόρι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανία	Μεγάλη δυσκολία στην σύνταξη κειμένου και μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία και στους γραμματικούς κανόνες
Κορίτσι	7	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία και στην σύνταξη
Κορίτσι	7	Αγγλία	Ελληνικά και Αγγλικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αγγλία	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη και γραμματικούς κανόνες

Κορίτσι	7,5	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μέτρια δυσκολία στο λεξιλόγιο
---------	-----	---------	-----------------------------	----------	---------	-------------------------------

Τρίτη δημοτικού:

Φύλο	Ηλικία	Καταγωγή	Γλώσσες	Γλώσσες που ομιλούνται στο	Τόπος γέννησης	Λάθη στο γραπτό λόγο
Αγόρι	9	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μεγάλη δυσκολία στην σύνταξη κειμένου και μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία και στο λεξιλόγιο
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Κορίτσι	9	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Κορίτσι	8,5	Ελλάδα	Ελληνικά και Σέρβικα	Ελληνικά και Σέρβικα	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στην ορθογραφία και στους γραμματικούς κανόνες
Αγόρι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Καμία δυσκολία
Αγόρι	9	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανία	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, γραμματικούς κανόνες
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Καμία δυσκολία

Αγόρι	8	Αλβανία	Ελληνικά Και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία, σύνταξη, γραμματικούς κανόνες
Αγόρι	8,5	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανία	Μέτρια δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Αλβανία	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία
Αγόρι	8,5	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στην σύνταξη και στο λεξιλόγιο
Κορίτσι	8	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία
Κορίτσι	9	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην σύνταξη
Αγόρι	8,5	Ρωσία	Ελληνικά και Ρώσικα	Ελληνικά και Ρώσικα	Ελλάδα	Μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία και στους γραμματικούς κανόνες

Τετάρτη δημοτικού:

Φύλο	Ηλικία	Κατάγωγή	Γλώσσες	Γλώσσες που ομιλούνται στο σπίτι	Τόπος γέννησης	Λάθη στο γραπτό λόγο
Αγόρι	9,5	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία και στην σύνταξη κειμένου
Αγόρι	10	Ελλάδα	Ελληνικά και Ελβετικά	Ελληνικά και Ελβετικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην ορθογραφία και στους
Αγόρι	10	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανία	Μικρή δυσκολία στους γραμματικούς κανόνες
Κορίτσι	10	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανία	Καμία δυσκολία
Κορίτσι	9	Ρωσία	Ελληνικά και Ρώσικα	Ελληνικά και Ρώσικα	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στους γραμματικούς κανόνες
Αγόρι	9,5	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Κορίτσι	9,5	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελληνικά και Αλβανικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Κορίτσι	9	Αλβανία	Ελληνικά και Αλβανικά	Αλβανικά	Ελλάδα	Μέτρια δυσκολία στην σύνταξη κειμένου
Κορίτσι	9,5	Ελλάδα	Ελληνικά και Αγγλικά	Ελληνικά και Αγγλικά	Ελλάδα	Μικρή δυσκολία στους γραμματικούς κανόνες

5.3.1. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟΧΕΛΙ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ορθογραφικά λάθη-Μπερδεύει τα διάφορα /ι / της Ελληνικής	
υ→ι ή η	Π.χ κολοκύθα →κολοκίθα
η→ει ή ι	Π.χ μαθητής →μαθειτής
αι→ε	Π.χ παίζω→πέζω
οι→ι	Π.χ κοίταζα→κίταζα
Γραμματικά λάθη-Σχηματισμός χρόνων	
ω→ο	Π.χ βλέπω→βλέπο
ι→η	Π.χ το λεμόνι→το λεμόνη
ει→ι	Π.χ πίνει→πίνι
η→ι	Π.χ υπολογιστής→υπολογιστίς
αι→ε	Π.χ κάθεταί →κάθετε
ι→ει	Π.χ έπεινα→ έπινα
η→ι	Π.χ χτύπησα →χτύπισα
ει→ι	Π.χ είμαι→ίμε
Λάθη στον τονισμό σε δισύλλαβες λέξεις	
το μήλο→το μηλό	
είμαι→ειμαί	
Λεξιλόγιο	
Μη επαρκές σε κάποια παιδιά πρώτης δημοτικού μόνο στο γραπτό και όχι στην ομιλία / Χρήση απλών λέξεων/	
Συντακτικά φαινόμενα	
Χρήση κύριων προτάσεων Π.χ Τις γιορτές πήγα βόλτα,έπαιξα και πήγα...και αγόρασα κ.λ.π	
Χρήση δευτερεύουσων προτάσεων,κυρίως αναφορικών με τη χρήση του αναφορικού συνδέσμου 'που' Πχ. Βλέπω ένα παιδάκι που πίνει,που παίζει που τρώει κ.λ.π	
Σημεία στίξεως	
Χρήση ελάχιστων σημείων στίξεων,ιδιαιτέρως όσον αφορά το κόμμα το οποίο το παρέλειπαν αρκετά συχνά	

Παράδειγμα γραπτής περιγραφής εικόνας από δίγλωσσο παιδί, 8 ετών.

Βλέπο δυο πεδια που πεζουν βολει αλο ένα παιδι καθετε και τον κυται όταν παιζουν βολει η μητέρα του πινουν καφε και σηζητανε.

Όπως βλέπουμε από τον παραπάνω πίνακα, η πλειοψηφία των λαθών παρουσιάζεται στην ορθογραφία και στη γραμματική. Πιθανόν τα παιδιά να μην εξασκούνται αρκετά στην ορθογραφία με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν αρκετά ορθογραφικά λάθη. Από τις συζητήσεις με τους γονείς ήταν φανερό ότι και οι ίδιοι δεν γνωρίζουν αρκετά καλά την ελληνική γλώσσα, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να διορθώσουν τα παιδιά τους στις ασκήσεις που κάνουν στο σπίτι. Είναι φανερό ότι δεν γνωρίζουν τους κανόνες γραμματικής της ελληνικής γλώσσας.

Στον τονισμό τα λάθη ήταν ελάχιστα, με πιο συχνή εμφάνιση στις πιο μικρές ηλικίες. Αξίζει να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι στην ομιλία τους τα παιδιά δεν διέφεραν από συνομήλικα μονόγλωσσα, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις. Τα λάθη στον τονισμό παρουσιάζονταν μόνο στο γραπτό λόγο, ενώ η προφορά των λέξεων ήταν φυσιολογική.

Το λεξιλόγιό τους ήταν περιορισμένο, συγκριτικά με τα άλλα συνομήλικα μονόγλωσσα. Στη δραστηριότητα που τους ζητήθηκε να γράψουν κάποια φρούτα, μπερδεύονταν και έγραφαν λαχανικά και φρούτα σε μία κατηγορία. Από τις συζητήσεις με τα παιδιά φάνηκε ότι, όταν δεν γνώριζαν κάποια λέξη στα ελληνικά, την έλεγαν στη μητρική τους γλώσσα. Επειδή θεωρήσαμε ότι το τεστ αρχικής εκτίμησης βαθμού κατοχής της ελληνικής γλώσσας ήταν ελλειπές, προσθέσαμε και κάποιες δραστηριότητες, όπου δείχναμε φρούτα σε εικόνες και ζητούσαμε από τα παιδιά να γράψουν αυτό που έβλεπαν. Αρκετά παιδιά είπαν : “μπορούμε να το πούμε στα Αλβανικά χωρίς να το γράψουμε, γιατί κάποια φρούτα ξέρουμε να τα λέμε μόνο στα Αλβανικά”. Παρακάτω αναφέρονται δύο παραδείγματα λέξεων που δεν γνώριζαν στα ελληνικά αλλά μόνο στη μητρική τους γλώσσα.

κρεμμύδι→sp'ec

αγγούρι→kastra'vec

Παρατηρήθηκε το φαινόμενο, όπου το παιδί ονόμαζε μία λέξη με βάση το σχήμα, δηλαδή όταν έβλεπε σε μία εικόνα πιπεριά και καρότο επέλεγε μία από τις δύο σημασίες και για τις δύο εικόνες. Αυτό το φαινόμενο παρατηρήθηκε σε ένα μόνο παιδί.

Όπως βλέπουμε υπάρχει επιρροή από τη μητρική γλώσσα, καθώς παρεμβάλλεται σε διαφορετικές καταστάσεις της καθημερινής ζωής των παιδιών. Αυτό παρουσιάστηκε σε παιδιά τα οποία στο σπίτι μιλούσαν τα αλβανικά και τα ελληνικά μαζί, δηλαδή δύο γλώσσες μαζί όπου η μία παρεμβάλλεται στην άλλη. Έτσι, ότι δεν γνώριζαν στη μία γλώσσα το γνώριζαν στην άλλη γλώσσα, παρουσιάζοντας φαινόμενα της διπλής ημιγλωσσίας, όπου και οι δύο γλώσσες δεν αναπτύσσονται σωστά. Αντίθετα, τα παιδιά τα οποία άκουγαν μόνο τη μητρική γλώσσα στο σπίτι τους ή άκουγαν και τις δύο γλώσσες από διαφορετικά πρόσωπα που ήταν φυσικοί ομιλητές της κάθε γλώσσας κάθε φορά, είχαν πολύ καλές αποδόσεις στο γραπτό λόγο.

5.3.2 ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ ΣΕ ΣΥΓΓΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Κοινά ορθογραφικά λάθη	
υ→ι ή η	Π.χ κολοκύθα →κολοκίθα
η→ει ή ι	Π.χ δημοτικού →διμοτικού
αι→ε	Π.χ παίζω→πέζω
οι→ι	Π.χ κοίταζα→κίταζα
ει→ι	Π.χ. σχολείου→ σχολίου
Κοινά γραμματικά λάθη	
ω→ο	Π.χ βλέπω→βλέπο
ι→ η	Π.χ το φίδι→το φίδη
ει→ι	Π.χ πίνει→πίνι
η →ι	Π.χ τίγρης→τίγρις
αι→ε	Π.χ. κάθεσαι→ κάθετε
Λεξιλόγιο	
Μη επαρκές σε κάποια παιδιά δευτέρας δημοτικού στο γραπτό και στο προφορικό λόγο.	
Σημεία στίξεως	
Χρήση ελάχιστων σημείων στίξεων και παράλειψη του κόμματος	

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία η πλειοψηφία των λαθών παρουσιάζεται στην ορθογραφία και στη γραμματική, όπως και στα δίγλωσσα παιδιά από το Πορτογέλι. Τα αίτια είναι πολλά, αλλά όπως αναφέρουν και οι γονείς τα παιδιά δεν έχουν επαρκή υποστήριξη από το σπίτι ώστε να αποδώσουν σε μέγιστο στο σχολείο.

Επιπλέον, αρκετές ελλείψεις εμφανίστηκαν και στο τομέα του λεξιλογίου κυρίως στις μικρότερες ηλικίες, όπου τα παιδιά δεν μπορούσαν να κατονομάσουν κάποιο αντικείμενο στα ελληνικά ενώ γνώριζαν την αντίστοιχη λέξη στην δεύτερη τους γλώσσα. Ως προς τον τομέα της σύνταξης, μεγάλο ποσοστό των παιδιών της δευτέρας και τρίτης δημοτικού αδυνατούν να ξεκινήσουν μία πρόταση ή ακόμα και ένα όνομα πόλης με κεφαλαίο.

5.4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

5.4.1 ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Κοινά ορθογραφικά λάθη	
υ→ι ή η	Π.χ κολοκύθα →κολοκίθα
η→ει ή ι	Π.χ δημοτικού →διμοτικού
αι→ε	Π.χ παίζω→πέζω
οι→ι	Π.χ κοίταζα→κίταζα
ει→ι	Π.χ. σχολείου→ σχολίου
Κοινά γραμματικά λάθη	
ω→ο	Π.χ βλέπω→βλέπο
ι→ η	Π.χ το φίδι→το φίδη
ει→ι	Π.χ πίνει→πίνι
η →ι	Π.χ τίγρης→τίγρις
αι→ε	Π.χ. κάθεσαι→ κάθετε
Λεξιλόγιο	
Μη επαρκές σε κάποια παιδιά δευτέρας δημοτικού στο γραπτό και στο προφορικό λόγο.	
Σημεία στίξεως	
Χρήση ελάχιστων σημείων στίξεων και παράλειψη του κόμματος	

Παρατηρούμε ότι τα δίγλωσσα παιδιά στη Ρόδο και τα δίγλωσσα παιδιά στο Πορτοχέλι παρουσιάζουν αρκετά κοινά λάθη στο γραπτό τους λόγο, κυρίως στην ορθογραφία και στη γραμματική. Ωστόσο όσον αφορά το λεξιλόγιο παρατηρούμε ότι στη Ρόδο το λεξιλόγιο ήταν ανεπαρκές και στον προφορικό λόγο και στο γραπτό, ενώ στο Πορτοχέλι μόνο στο γραπτό λόγο. Επίσης στα παιδιά της Ρόδου παρουσιάζεται και το φαινόμενο αντικατάστασης των φωνημάτων μεταξύ τους, που πιθανόν να

πρόκειται για γραπτή φωνολογική διαταραχή η οποία δεν έχει σχέση με τη δίγλωσσία, αλλά με μαθησιακή δυσκολία η οποία εξαρτάται αποκλειστικά από το παιδί και το επίπεδο κεντρικής ακουστικής επεξεργασίας που διαθέτει. Έτσι τα παιδιά πιθανόν να μην αντιλαμβάνονται τη διαφορά μεταξύ φ και θ ακουστικά, με αποτέλεσμα να τα αντικαθιστούν και στο γραπτό τους λόγο και στον προφορικό, οδηγώντας σε σοβαρή μαθησιακή δυσκολία. Τέλος, μπορούμε να αναφέρουμε ότι η εμφάνιση μεγαλύτερου βαθμού δυσκολίας στα δίγλωσσα παιδιά της Ρόδου, πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι τα παιδιά αυτά κατέκτησαν τις δύο γλώσσες ταυτόχρονα. Έτσι ήρθαν σε επαφή με τη μητρική γλώσσα και τη δεύτερη γλώσσα τις ίδιες χρονικές περιόδους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι γονείς δεν γνώριζαν καλά την Ελληνική γλώσσα, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι τα γλωσσικά τους ελλείμματα μεταφέρθηκαν και στα παιδιά τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι όσον αφορά το περιεχόμενο του λόγου, τα παιδιά υστερούσαν σε μεγάλο βαθμό στη δημιουργία μίας ιστορίας με βάση μία εικόνα. Το περιεχόμενο του λόγου ήταν φτωχό.

5.4.2 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Λαμβάνοντας υπόψη το διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγράμματος σπουδών της ελληνικής γλώσσας για το δημοτικό, όπως αυτό παρουσιάζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αναφέρουμε τους στόχους του μαθήματος της γλώσσας στο γραπτό λόγο συνολικά από τη Πρώτη έως τη Τετάρτη δημοτικού, και κάνουμε μία σύγκριση μεταξύ των στόχων αυτών και των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας.

ΣΤΟΧΟΙ

«Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας.»

«Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη.»

«Αποκτά σταδιακά τη δεξιότητα αναγνώρισης της φωνημικής ταυτότητας των λέξεων.»

«Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής.»

«Αναπτύσσει φωνημική επίγνωση.»

«Ταυτίζει συλλαβές και φθόγγους με τα γραπτά τους σύμβολα, αναλύει και ανασυνθέτει συλλαβές, λέξεις και φράσεις και διαβάζει λέξεις και απλές φράσεις.»

«Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα.»

«Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο.»

«Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.»

«Συμβουλευεται πίνακες κλίσης και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη.»

«Κρίνει ο ίδιος αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο ή ελλιπές κείμενο.»

«Συντάσσει κατάλληλα για κάθε περίπτωση μικρές λέξεις όπως: για, που, μέχρι, ώσπου, σαν, ως κ.τ.ό.»

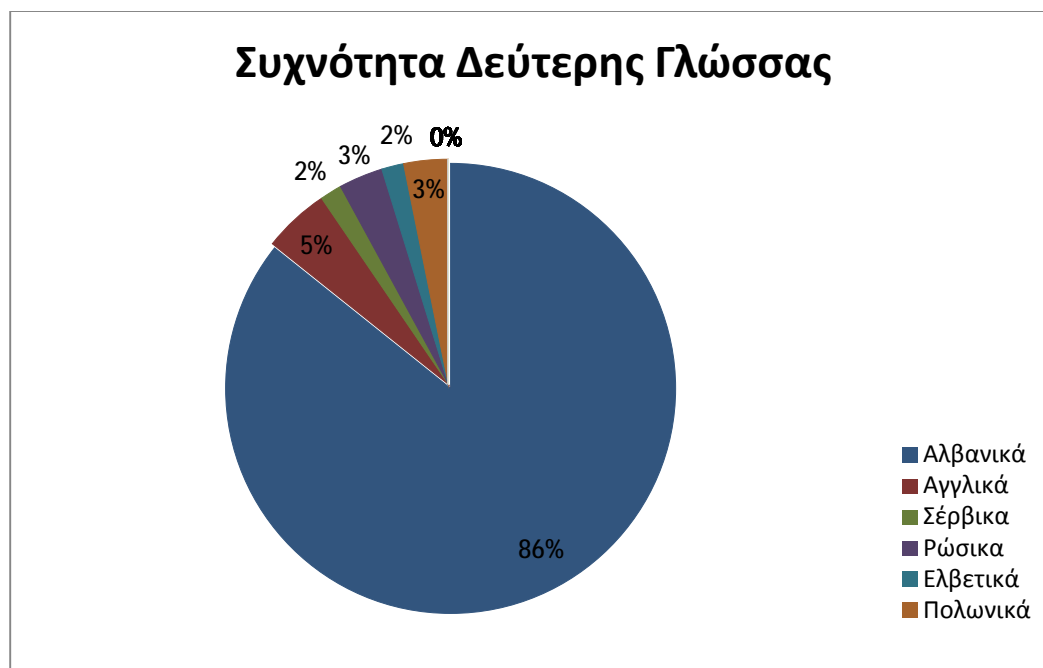
«Συντάσσει διαφορετικού τύπου κείμενα ακολουθώντας τη διαδικασία του σχεδιασμού, (προσυγγραφικό στάδιο) της γραφής της αρχικής εκδοχής (συγγραφικό) και, τέλος, του ελέγχου και της βελτίωσής της (μετασυγγραφικό στάδιο).»

«Μετασηματίζει κείμενα.»

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, με τους στόχους του Υπουργείου Παιδείας παρατηρούμε ότι οι στόχοι αυτοί έχουν επιτευχθεί σε κάποια παιδιά τα οποία βρίσκονται στις μεγαλύτερες τάξεις του δημοτικού. Έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η κατάκτηση του γραπτού λόγου είναι ανάλογη με την ηλικία του παιδιού και την τάξη στην οποία προάγεται. Όσο περισσότερο χρόνο έρχεται σε επαφή με την Ελληνική γλώσσα, τόσο πιο πολλούς τομείς κατακτά το δίγλωσσο παιδί. Για αυτό το λόγο τα παιδιά τα οποία δεν έχουν κατακτήσει πλήρως την Ελληνική γλώσσα μέχρι τη Δευτέρα Δημοτικού, χρειάζονται περισσότερη βοήθεια στα σχολικά μαθήματα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ενισχυτική διδασκαλία για 2-3 ώρες μετά τη λήξη των σχολικών μαθημάτων, 2-3 φορές την εβδομάδα, ανάλογα πάντα με τις δυσκολίες που παρουσιάζει το παιδί.

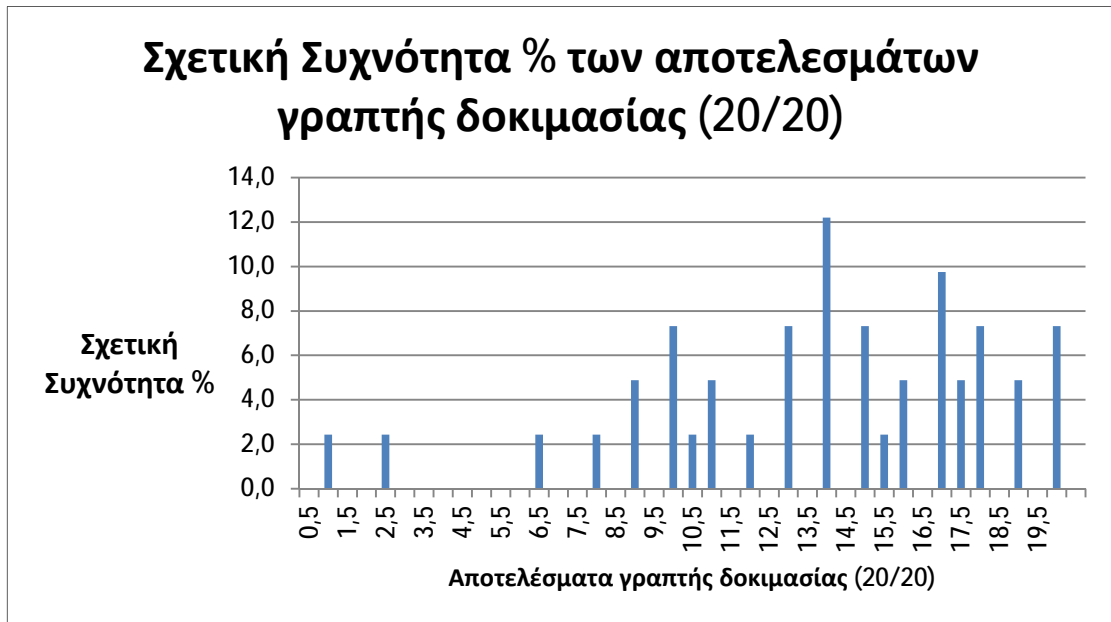
5.4.3 ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα πίτας από τις συχνότητες εμφάνισης της δεύτερης γλώσσας στο οποίο να αναγράφονται οι γλώσσες με τα αντίστοιχα ποσοστά.

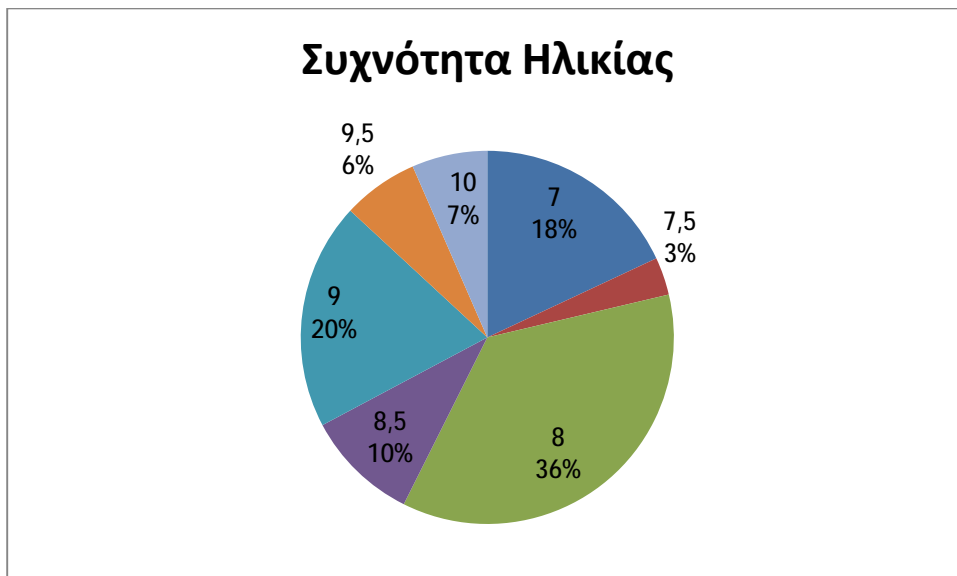

Με βάση τα στοιχεία τα οποία συλλέχτηκαν από ένα δείγμα δίγλωσσων μαθητών στη Ρόδο και στο Πόρτο-Χέλι έχουμε τα εξής αποτελέσματα:

1.Κάθετο ραβδόγραμμα της σχετικής συχνότητας επί τοις % των αποτελεσμάτων της γραπτής δοκιμασίας (20/20).

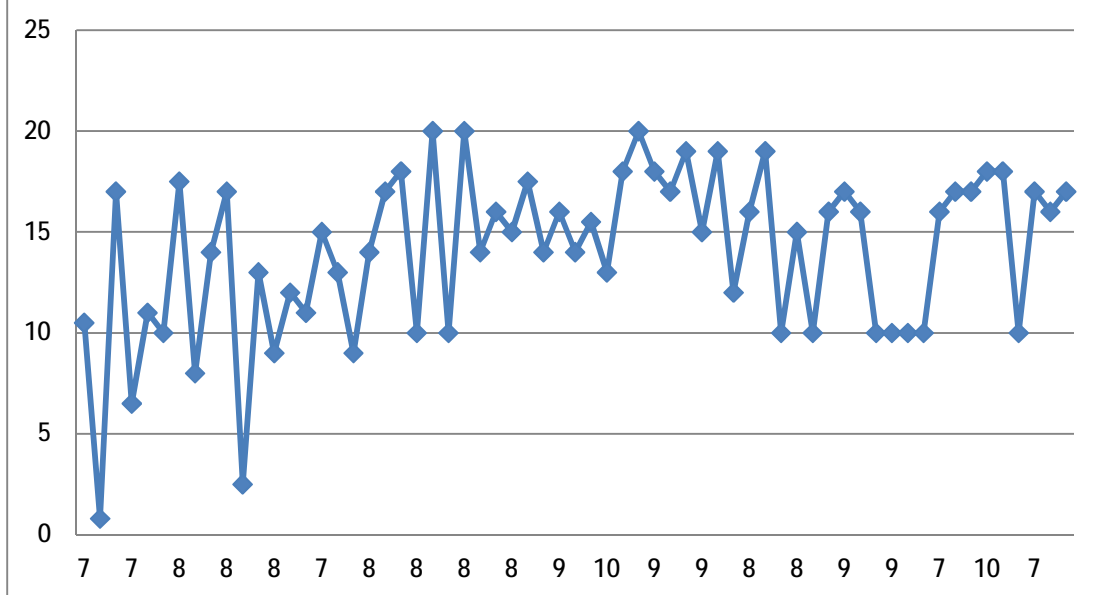

2.Διάγραμμα πίτας από τις συχνότητες των ηλικιών στο οποίο να αναγράφονται οι ηλικίες με τα αντίστοιχα ποσοστά.

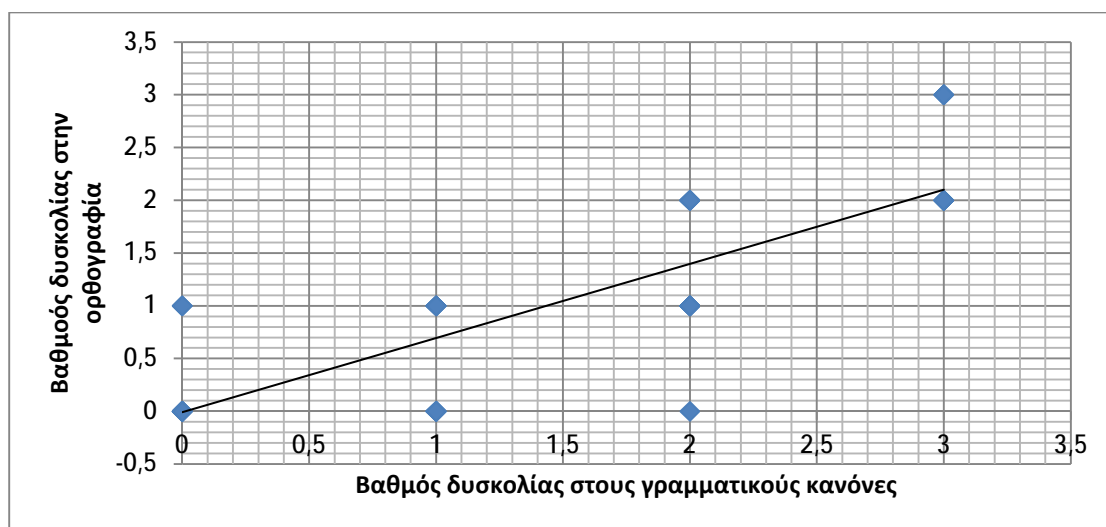
3.Διάγραμμα γραμμής των αποτελεσμάτων της γραπτής δοκιμασίας των παιδιών σε συνάρτηση με την ηλικία τους.

Αποτελέσματα γραπτής δοκιμασίας (20/20) σε συνάρτηση με την ηλικία

Παρατηρούμε ότι όσο αυξάνεται η ηλικία σημειώνεται και υψηλότερο αποτέλεσμα και αντίστοιχα όσο μικρότερη η ηλικία σημειώνονται και χαμηλότερα αποτελέσματα.

5. Διάγραμμα **Scattergram** για να ελεγχθεί κατά πόσο υπάρχει γραμμική σχέση μεταξύ του βαθμού δυσκολίας στην ορθογραφία και του βαθμού δυσκολίας στους γραμματικούς κανόνες. Οι αντιστοιχίες των βαθμών είναι οι εξής: 0: ΚΑΜΙΑ ΔΥΣΚΟΛΙΑ, 1: ΜΙΚΡΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ, 2: ΜΕΤΡΙΑ ΔΥΣΚΟΛΙΑ, 3: ΜΕΓΑΛΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ

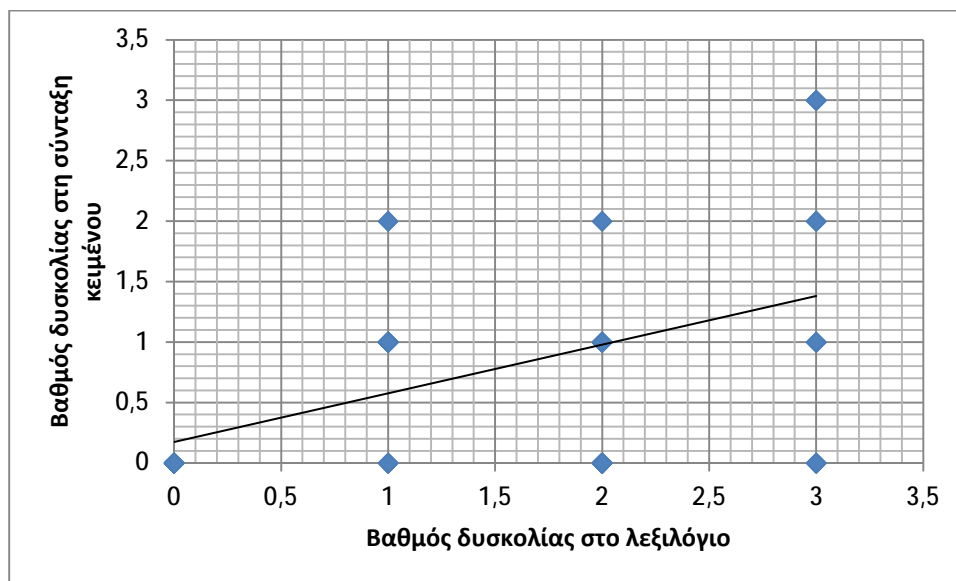

Παρατηρούμε ότι φαίνεται να υπάρχει σχετικά γραμμική σχέση μεταξύ του βαθμού δυσκολίας της ορθογραφίας και των γραμματικών κανόνων και επομένως έχει νόημα να υπολογίσουμε το **Δείκτη Pearson, r**, το οποίο είναι 0,7983215, πιο συγκεκριμένα

$$0.7 \leq r < 0.9.$$

Επομένως παρατηρούμε ότι υπάρχει ισχυρή ή υψηλή συνάφεια μεταξύ των βαθμών δυσκολίας της ορθογραφίας και των κανόνων γραμματικής.

Πίνακας 6: διάγραμμα **Scattergram** για να ελεγχθεί κατά πόσο υπάρχει γραμμική σχέση μεταξύ του βαθμού δυσκολίας στην σύνταξη κειμένου και του βαθμού δυσκολίας στο λεξιλόγιο. Οι αντιστοιχίες των βαθμών είναι οι εξής: 0: ΚΑΜΙΑ ΔΥΣΚΟΛΙΑ, 1: ΜΙΚΡΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ, 2: ΜΕΤΡΙΑ ΔΥΣΚΟΛΙΑ, 3: ΜΕΓΑΛΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ

Παρατηρούμε ότι υπάρχει σχετικά γραμμική σχέση μεταξύ του βαθμού δυσκολίας στην σύνταξη κειμένου και στο λεξιλόγιο και επομένως έχει νόημα να υπολογίσουμε το **Δείκτη Pearson, r**, το οποίο είναι 0,4736013, πιο συγκεκριμένα

$$0.4 \leq r < 0.7.$$

Επομένως παρατηρούμε ότι υπάρχει μέτρια συνάφεια μεταξύ των βαθμών δυσκολίας στην σύνταξη κειμένου και στο λεξιλόγιο.

Από τα στατιστικά αποτελέσματα βλέπουμε ότι τα αποτελέσματα σχετίζονται αρκετά με την ηλικία των παιδιών τα οποία συμμετείχαν στην έρευνα. Αυτό μπορεί να υποδηλώνει ότι από τη στιγμή που τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη δεύτερη γλώσσα σταδιακά βελτιώνουν όλες τις ικανότητες γραφής τους. Λόγω της συνεχούς επαφής και εξάσκησης τους στην ελληνική υπάρχει σταδιακά μία βελτίωση στην απόδοσή τους. Είναι φανερό λοιπόν ότι η δυσκολία στη γραφή παρουσιάζεται λόγω του γεγονότος ότι τα περισσότερα δίγλωσσα παιδιά έρχονται σε στενότερη επαφή με την ελληνική γλώσσα όταν πηγαίνουν στο σχολείο. Τα περισσότερα παιδιά με το πέρασμα από τη μία τάξη στην άλλη ξεπερνούν τις δυσκολίες τους και προχωρούν σύμφωνα με τα μονόγλωσσα συνομήλικα παιδιά της τάξης τους. Ίσως η μαθησιακή δυσκολία να επικρατήσει και σε μεγαλύτερες τάξεις σε παιδιά τα οποία κάνουν τα μαθήματα τους στο σπίτι με τους γονείς τους οι οποίοι γονείς δεν γνωρίζουν καλά την ελληνική γλώσσα ούτε στο κομμάτι της γραφής, αλλά ούτε στο κομμάτι της ομιλίας. Αυτά τα παιδιά συνήθως διατηρούν τον τρόπο ομιλίας των γονιών τους. Αντίθετα τα

παιδιά τα οποία υιοθετούν τον τρόπο ομιλίας των δασκάλων τους βελτιώνουν σταδιακά την απόδοσή τους στον εκφραστικό λόγο, προφορικά και γραπτά.

5.5 ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως βλέπουμε και από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας μπορούμε να πούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των δίγλωσσων παιδιών, παρουσιάζει τα περισσότερα λάθη στην ορθογραφία των λέξεων και στη γραμματική. Λαμβάνοντας υπόψη μας τις πληροφορίες από το ιστορικό των παιδιών και από τις δύο περιοχές από τις οποίες πραγματοποιήθηκε η έρευνά μας, μπορούμε να πούμε ότι αυτές οι δυσκολίες, στη πλειοψηφία τους οφείλονται στην αδυναμία κάποιων παιδιών να ξεχωρίσουν τα δύο γλωσσικά συστήματα, ιδιαίτερα σε οικογένειες όπου οι γονείς μιλούν και τις δύο γλώσσες στο σπίτι.

Υπήρχαν περιπτώσεις παιδιών που οι γονείς μιλούσαν π.χ. στο σπίτι Αλβανικά και Ελληνικά, με λανθασμένη χρήση της Ελληνικής Γλώσσας. Αυτό έχει ως συνέπεια τα παιδιά να μαθαίνουν λάθος τη γλώσσα, καθώς μιλάνε όπως μιλάνε οι γονείς τους. Επιπλέον, αυτό τους οδηγούσε και σε πολλά λάθη στο γραπτό λόγο, ιδιαίτερα σε ότι αφορά σε καταλήξεις ουσιαστικών και επιθέτων. Αυτό παρατηρήθηκε στα περισσότερα δίγλωσσα παιδιά, τα οποία παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες. Σε κάποια παιδιά αξιολογήθηκαν και εργασίες που έκαναν στο σπίτι με τους γονείς τους. Αυτό έδειξε ότι όσοι γονείς δεν γνώριζαν καλά την ελληνική γλώσσα δεν μπορούσαν να διορθώσουν τα παιδιά στις εργασίες τους.

Ωστόσο στην έρευνά μας συμμετείχαν και δίγλωσσα παιδιά Αλβανικής καταγωγής τα οποία κατείχαν σε πολύ καλό επίπεδο την Ελληνική γλώσσα. Αυτό παρουσιάστηκε σε παιδιά τα οποία είχαν ξεχωρίσει εξ αρχής τα δύο γλωσσικά συστήματα, οι γονείς γνώριζαν και τις δύο γλώσσες, αλλά προτιμούσαν να μιλάνε στο σπίτι μόνο τη μητρική γλώσσα. Αυτό είχε θετική επίδραση στην ανάπτυξη αυτών των παιδιών. Έμαθαν τη μητρική γλώσσα από τους γονείς τους και στη συνέχεια έμαθαν την Ελληνική από το σχολείο. Έτσι εξελίχθηκε μία “υγιής” διγλωσσία. Τα παιδιά αυτά δεν ξεχωρίζουν από συνομήλικα μονόγλωσσα παιδιά ούτε στο γραπτό λόγο, αλλά ούτε και στην ομιλία τους.

Η έρευνα μας πραγματοποιήθηκε με σκοπό να εντοπίσει τις δυσκολίες των δίγλωσσων παιδιών και να προτίνει πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης των μαθησιακών δυσκολιών αυτών των παιδιών. Συμπεράναμε ότι η διγλωσσία οξύνει το νου των παιδιών σε κάποιες περιπτώσεις, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, όπου η διγλωσσία δεν εξελίσσεται σωστά, μπερδεύει το παιδί με αποτέλεσμα να υπάρχει μία σύγχυση μεταξύ των δύο γλωσσών στον εγκέφαλο του παιδιού, καθώς σε τέτοιες περιπτώσεις δεν υπάρχει αποτελεσματική κατάκτηση ούτε της μητρικής αλλά ούτε και της δεύτερης γλώσσας. Επομένως πιστεύουμε ότι πρέπει να διατηρηθεί η αρχή “ΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΙΑ ΓΛΩΣΣΑ”, για να μπορέσει το παιδί να ξεχωρίσει τα δύο

διαφορετικά γλωσσικά συστήματα και για να μην υπάρχει σύγκριση μεταξύ των δύο γλωσσών.

5.6 ΤΑΥΤΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

Τα αποτελέσματα της έρευνας μας δείχνουν την αλληλεξάρτηση των γλωσσών, δηλαδή οι γλώσσες δεν μαθαίνονται ως κλειστά αυτόνομα συστήματα αλλά σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Στο βαθμό που αυτό γίνεται κατανοητό, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για να επέμβει ο εκπαιδευτικός με στόχο το μέγιστο γλωσσικό και παιδαγωγικό όφελος. Αν προσεγγίσουμε τις σχολικές εμπειρίες (πάνω σ' έναν άξονα που τα άκρα του ορίζονται από τις έννοιες σχολική 'επιτυχία/αποτυχία') δίγλωσσων μαθητών μέσα από το πρίσμα της γλωσσικής αλληλεξάρτησης, τότε μπορούμε να πούμε ότι «καλός» μαθητής γίνεται εκείνος ο δίγλωσσος που αναπτύσσει παράλληλα και τις δύο γλώσσες του, ενώ «κακός» μαθητής γίνεται εκείνος ο δίγλωσσος, στον οποίο απαγορεύτηκε ή δεν δόθηκε η ευκαιρία να κάνει το ίδιο (Σκούρτου, 2000). Αν μελετήσουμε τα προγράμματα δίγλωσσης εκπαίδευσης που πραγματοποιούνται ανά τον κόσμο, παρατηρούμε ότι επιτυχία παρουσιάζουν εκείνα τα προγράμματα που εν τέλει αποσκοπούν στην ανάπτυξη και των δύο γλωσσών και όχι επιλεκτικά στην ανάπτυξη μίας εκ των δύο γλωσσών του δίγλωσσου μαθητή (Σκούρτου, 2000).

Έχοντας αυτές τις γνώσεις ο εκπαιδευτικός, δεν θα σταθεί στην επιφάνεια των «λαθών» των δίγλωσσων μαθητών του, αλλά θα αναρωτηθεί πότε και πώς ο δίγλωσσος μαθητής ξεπερνά αυτά τα «λάθη». Σ' αυτή την περίπτωση δεν βοηθά η διόρθωση των 'λαθών' με κόκκινο μολύβι, αλλά η σύγκριση ανάμεσα στην πρώτη γλώσσα του μαθητή και την ελληνική (Σκούρτου, 2000). Η ενθάρρυνση της διγλωσσίας των παιδιών συμβάλλει, ανάμεσα στα άλλα, στην καλύτερη σύνδεση του σχολείου με τις δίγλωσσες οικογένειες και κοινότητες στις οποίες ζουν τα παιδιά, στην τόνωση της ταυτότητας και της αυτοεκτίμησής τους.

Ως προς τη μεθοδολογία πρέπει να ακολουθούνται συγκεκριμένα βήματα:

1. Προτεραιότητα πρέπει να έχει η φυσική γλωσσική ικανότητα του παιδιού, ώστε να ενισχύεται η αυτοπεποίθησή του και η αξιοσύνη του.
2. Να προηγείται η ομιλία και να ακολουθεί η ορθογραφία, ώστε τα παιδιά να ξεπεράσουν το στάδιο της «φωνητικής ορθογραφίας».

Οι λέξεις που μαθαίνουμε κτίζονται πάνω σε έννοιες που γνωρίζουμε: οι μονόγλωσσοι στα πλαίσια της ίδιας γλώσσας, οι δίγλωσσοι στα πλαίσια της πιο δυνατής γλώσσας. Το ίδιο γεγονός από την αντίστροφη πλευρά: αν δεν έχουν οικοδομηθεί (στα πλαίσια μιας ή περισσότερων γλωσσών) βασικές έννοιες είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να αναπτύξουμε τη γλώσσα ή τις γλώσσες μας και να μάθουμε νέες (Σκούρτου, 2002).

Οι δίγλωσσοι ή οι αλλόγλωσσοι μαθητές που έρχονται στο ελληνικό σχολείο, θα εξελιχθούν στην εκμάθηση της Ελληνικής ευθέως, ανάλογα με τη γνώση που έχουν στην πρώτη τους γλώσσα. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη στο ελληνικό σχολείο για την άλλη γλώσσα/τις άλλες γλώσσες των μαθητών, συγκεντρώνεται

μεγάλο βάρος στην οικογένεια, ώστε να συνεχίσει ο μαθητής να διευρύνει το εννοιολογικό του δυναμικό στην πρώτη του γλώσσα. Αυτό θα βοηθήσει τον μαθητή/την μαθήτριά στην καλύτερη ανάπτυξη της Ελληνικής και κατ' επέκταση στη μάθηση μέσα στο ελληνικό σχολείο (Σκούρτου, 2002).

Τα λάθη όσων διδάσκονται την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα επιβεβαιώνουν ότι οι αλλόγλωσσοι μαθητές δεν έχουν την εσωτερικευμένη γνώση της γραμματικής δομής της ελληνικής που έχουν οι φυσικοί ομιλητές, ούτε λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τους τις εκάστοτε κοινωνιογλωσσικές παραμέτρους. Συνεπώς, υπογραμμίζεται η ανάγκη διαμόρφωσης θετικής αντίδρασης στην, αναπόφευκτη, σύγκριση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών που οι αλλόγλωσσοι μαθητές αντιμετωπίζουν κατά την παραγωγή γραπτού λόγου» (Ηλιοπούλου, 2009).

Το γεγονός ότι τα αλλόγλωσσα παιδιά συνεχίζουν να εμφανίζουν σημαντικές δυσκολίες σε διάφορους τομείς του γραπτού λόγου ακόμα και μετά από μακρά παραμονή στην Ελλάδα, δείχνει ότι εξακολουθεί να υπάρχει η αναγκαιότητα υποστηρικτικής εκπαίδευσης (Βλάχος et al., 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Πιθανές αιτίες εμφάνισης μαθησιακών δυσκολιών σε δίγλωσσα παιδιά.

Οι παράγοντες οι οποίοι μπορούν να θεωρηθούν πιθανή αιτία εμφάνισης μαθησιακών δυσκολιών σε δίγλωσσα παιδιά είναι:

- Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονιών στην γλώσσα τους καθώς χαμηλός βαθμός κατοχής της Ελληνικής γλώσσας, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους στα μαθήματά τους
- Ελάχιστη ενασχόληση των γονιών με το παιδί
- Διάσπαση προσοχής του παιδιού
- Χρήση υπολογιστή και ηλεκτρονικών παιχνιδιών
- Αδιαφορία του ίδιου του παιδιού για μάθηση
- Μικρός βαθμός κατοχής της Ελληνικής γλώσσας από τα παιδιά, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν δυσκολία στην κατανόηση των μαθημάτων στο σχολείο πχ. στη γλώσσα την έννοια κάποιων λέξεων καθώς και ασκήσεις τις οποίες έχουν να τις κάνουν στο σπίτι
- Κοινωνικός ρατσισμός, τα παιδιά αποφεύγουν την χρήση της μητρικής, καθώς ντρέπονται τους μονόγλωσσους συμμαθητές τους
- Κοινωνικοί παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν θετικά τη δίγλωσση ανάπτυξη ενός παιδιού.
- Η συνεχή επαφή των παιδιών με τους φυσικούς ομιλητές της πρώτης και της δεύτερης γλώσσας
- Η ικανότητα των παιδιών να ξεχωρίζουν τις δύο γλώσσες από μικρή ηλικία με τη συμβολή της οικογένειάς τους (γλώσσα της μαμάς-γλώσσα του μπαμπά, γλώσσα της οικογένειας-γλώσσα του σχολείου κλπ).
- Ενθάρρυνση των παιδιών όταν έρχονται σε επαφή με τις δύο γλώσσες
- Διόρθωση του παιδιού όταν λέει κάτι λάθος, όταν βρίσκεται σε διάφορα περιβάλλοντα πχ. στο σχολείο, στο σπίτι, στη γειτονιά κλπ.
- Ειδικά προγράμματα διδασκαλίας στο σχολείο για δίγλωσσα παιδιά, τα οποία παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες
- Δάσκαλοι οι οποίοι να μιλούν τις γλώσσες που μιλάει το μεγαλύτερο ποσοστό των δίγλωσσων παιδιών, έτσι ώστε να μπορεί να μεταβαίνει από τη μία γλώσσα στην άλλη όποτε είναι απαραίτητο, για να βοηθηθεί το κάθε παιδί
- Διδασκαλία της L1 στο σχολείο (Σταφυλίδου e-class)
- Διδασκαλία ενός τουλάχιστον μαθήματος στην L1

Παρατηρήσεις σχετικά με τα δίγλωσσα οικογενειακά περιβάλλοντα

Κατά τη διάρκεια λήψης του ιστορικού από τους γονείς, παρατηρήθηκαν καταστάσεις οι οποίες επηρεάζουν την απόδοση ενός παιδιού στο σχολείο. Τέτοιες καταστάσεις είναι:

- Χρήση υπολογιστή στο σπίτι από τους γονείς και τα παιδιά για αρκετές ώρες κατά τη διάρκεια της ημέρας, με αποτέλεσμα την ώρα που το παιδί έχει να κάνει τα μαθήματά του, να ανατρέχει κάθε λίγο στον υπολογιστή για να παίξει, κάνοντας μία συνεχή διακοπή του διαβάσματος για να παίξει
- Ύπαρξη μικρότερων παιδιών στην οικογένεια, με αποτέλεσμα να διακόπτει το διάβασμα για να παίξει με αυτά
- Ενασχόληση της μητέρας περισσότερο χρόνο με τα μικρότερα αδέρφια, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ελέγξει το παιδί όταν κάνει τα μαθήματά του
- Απουσία ξεχωριστού δωματίου έτσι ώστε το παιδί να μπορεί να συγκεντρωθεί σε ένα ήσυχο περιβάλλον όπου κανένας δεν θα του διασπά τη προσοχή του

6.2 ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΧΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.

- Θέλω να βοηθήσω το παιδί μου αλλά δεν μπορώ
- Πώς να βοηθήσω το παιδί μου από τη στιγμή που εγώ δεν καταλαβαίνω τη γραμματική της ελληνικής γλώσσας;
- Γιατί δεν δίνουν μεγαλύτερη προσοχή οι δάσκαλοι στα παιδιά που δεν καταλαβαίνουν, όταν διδάσκουν ένα μάθημα; Πρέπει να τους εξηγούν καλά τις ασκήσεις
- Γιατί δεν εξηγούν στα παιδιά λέξη προς λέξη τις ασκήσεις και έννοιες που περιλαμβάνονται σε αυτές; Τα παιδιά έχουν συχνά άγνωστες λέξεις
- Η δάσκαλοι θα πρέπει να δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στα παιδιά τα οποία παρουσιάζουν τις περισσότερες δυσκολίες

ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- Δεν ξέρω τι σημαίνουν κάποιες λέξεις
- Η δασκάλα μας δεν μας είπε τι να κάνουμε, απλά μας είπε να κάνουμε αυτά τα φυλλάδια στο σπίτι και εγώ δεν καταλαβαίνω κάποιες ασκήσεις
- Βαριέμαι να κάνω τα μαθήματά μου
- Θέλω να τα κάνω γρήγορα τα μαθήματά μου για να πάω να παίξω
- Και να μην κάνω τα μαθήματά μου, δεν με νοιάζει γιατί η δασκάλα δεν με μαλώνει

6.3 ΜΕΓΑΛΩΝΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τα αποτελέσματα της έρευνάς μας δεν είναι απόλυτα. Δεν σημαίνει ότι επειδή ένα ποσοστό των διγλωσσών παιδιών εμφανίζει μαθησιακές δυσκολίες, θα εμφανίζουν όλα τα δίγλωσσα παιδιά παρόμοια προβλήματα. Υπάρχουν και δίγλωσσα παιδιά που αναπτύσσονται τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό

λόγο με τον ίδιο ρυθμό όπως ένα μονόγλωσσο παιδί. Τέτοιους παράγοντες αναφέραμε και παραπάνω. Ωστόσο είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ένα δίγλωσσο παιδί θα αναπτύξει πιο αποτελεσματικά τη Γ2 που είναι η γλώσσα που ομιλείται γύρω του, καθώς και η γλώσσα στο σχολείο του. Ένα παιδί που μεγαλώνει στην Ελλάδα και οι γονείς τους είναι μετανάστες, λόγω της συνεχούς επαφής του με την ελληνική γλώσσα θα την αναπτύξει περισσότερο σε σχέση με την Γ1. Έτσι το παιδί δεν θα έχει το ίδιο επίπεδο ικανοτήτων και στις δύο γλώσσες, καθώς η μία συνήθως αναπτύσσεται περισσότερο από την άλλη.

Πολλές φορές οι γονείς πιστεύουν ότι η διγλωσσία οφείλεται για την εμφάνιση προβλημάτων λόγου και ομιλίας στα παιδιά. Αυτό όμως δεν ισχύει, καθώς τα παιδιά αναπτύσσουν προβλήματα λόγου και ομιλίας ανεξάρτητα από το αν ομιλούν μία ή δύο γλώσσες. Όταν οι γονείς που μεγαλώνουν δίγλωσσα παιδιά παρατηρήσουν κάποια καθυστέρηση στην ανάπτυξη του λόγου και της ομιλίας του παιδιού τους καλό θα ήταν να ενισχύσουν και να βοηθήσουν το παιδί να κατακτήσει τη μία γλώσσα πρώτα και μετά να προχωρήσουν στην κατάκτηση της άλλης γλώσσας. Οι γονείς θα πρέπει να μιλούν μεταξύ τους μόνο μία γλώσσα και όχι παραπάνω, καθώς αυτό μπερδεύει το παιδί και τον δυσκολεύει να ξεχωρίσει τα γλωσσικά συστήματα. Είναι φυσιολογικό στα πρώτα στάδια τα παιδιά να σχηματίζουν προτάσεις με λέξεις και από της δύο γλώσσες π.χ. Where is my παντελόνι; Αυτές τις φράσεις όμως τις χρησιμοποιούν μόνο στην οικογένειά τους, καθώς όσο μεγαλώνουν αντιλαμβάνονται με ποιούς μπορούν να μιλούν την κάθε γλώσσα, δηλαδή με τους γονείς αγγλικά και με τους δασκάλους στο σχολείο μόνο Ελληνικά. (Σταφυλίδου, e-class).

6.4.0 ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΣΤΑ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΠΑΙΔΙΑ.

Όταν ένα παιδί είναι δίγλωσσο, η λογοθεραπευτική παρέμβαση θα πρέπει να γίνεται στη γλώσσα που επιθυμούν οι γονείς. (Σταφυλίδου, e class)

- Ο λογοθεραπευτής θα πρέπει να αναγνωρίσει, εάν η διαταραχή λόγου ή ομιλίας παρουσιάζεται και στις δύο γλώσσες, ή μόνο στη μία γλώσσα
- Σε περίπτωση που η διαταραχή παρουσιάζεται και στις δύο γλώσσες, τότε κρίνεται απαραίτητη η λογοθεραπευτική παρέμβαση.
- Σε περίπτωση που η διαταραχή παρουσιάζεται μόνο σε μία γλώσσα, τότε το πρόβλημα οφείλεται στις γλωσσικές διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσών.

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εάν ένα παιδί μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον όπου μιλούνται δύο γλώσσες από τη στιγμή που γεννιέται, τότε έχει λιγότερες πιθανότητες να εμφανίσει γλωσσικά προβλήματα, απότι εάν μεγάλωνε σε ένα μονόγλωσσο περιβάλλον και τη δεύτερη γλώσσα τη μάθαινε στη προσχολική ή στη σχολική ηλικία. Έρευνες αναφέρουν, ότι εάν ένα παιδί αρχίσει να μαθαίνει τη δεύτερη γλώσσα, πριν ολοκληρωθεί η κατάκτηση της μητρικής γλώσσας, τότε θα σταματήσει ή θα μείνει ανολοκλήρωτη η κατάκτηση της πρώτης γλώσσας. Άλλοι αναφέρουν ότι το επίπεδο κατάκτησης μίας

δεύτερης γλώσσας δε μπορεί να φτάσει στο επίπεδο κατάκτησης και χρήσης της πρώτης γλώσσας.

Σε περίπτωση που οι γονείς παρατηρούν προβλήματα ομιλίας στα παιδιά τους, θα πρέπει να απευθύνονται σε έναν λογοθεραπευτή. Ο λογοθεραπευτής θα αξιολογήσει την ομιλία του παιδιού και στις δύο γλώσσες, σε περίπτωση που γνωρίζει και ο ίδιος τις δύο γλώσσες.

Εάν το παιδί παρουσιάζει την ίδια καθυστέρηση στην ανάπτυξη της ομιλίας, τότε κρίνεται απαραίτητη η λογοθεραπευτική παρέμβαση.

6.5 ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ

Οι έρευνες αναφέρουν, ότι η διγλωσσία θα πρέπει να θεωρείται προτέρημα σε ένα άτομο. Μερικά πλεονεκτήματα της διγλωσσίας είναι:

- Καλή ικανότητα ακοής και προσοχής όταν οι άλλοι μιλούν
- Ευκολία στην επίλυση προβλημάτων
- Εύκολη ταξινόμηση των λέξεων σε κατηγορίες
- Ικανότητα χρήσης πληροφοριών με διαφορετικούς και καινούργιους τρόπους
- Ικανότητα διαχωρισμού των λέξεων στους φθόγγους που την αποτελούν
- Εύκολη παραγωγή ομοιοκαταληξίας
- Εύκολη και γρήγορη εκμάθηση ξένων γλωσσών
- Αντίληψη γραπτού λόγου πιο γρήγορα από τα μονόγλωσσα παιδιά

Αναλυτικότερα, μπορούμε να χωρίσουμε τα πλεονεκτήματα της διγλωσσίας στις παρακάτω κατηγορίες:

- **Λειτουργικά οφέλη:** Τα δίγλωσσα παιδιά έχουν την ικανότητα να πληροφορούνται σε δύο διαφορετικές γλώσσες. Αυτό βοηθά στο να διευρύνουν τη σκέψη τους και να βλέπουν διάφορα θέματα, από διαφορετικές πλευρές.
- **Κοινωνικά οφέλη:** Τα δίγλωσσα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις γλωσσικές τους ικανότητες, προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των κοινωνικών τους επαφών και στην επίτευξη των στόχων τους.
- **Επαγγελματικά οφέλη:** Η διγλωσσία βοηθά τα παιδιά να έχουν επαγγελματική καταξίωση και οικονομική ανέλιξη, επομένως είναι μία δεξιότητα που συντελεί στην εξέλιξη της επαγγελματικής πορείας των παιδιών.
- **Πολιτισμικά οφέλη:** Ένα άτομο που είναι δίγλωσσο, έρχεται σε επαφή με δυο διαφορετικούς πολιτισμούς, με διαφορετικά ήθη και έθιμα, με άτομα από διαφορετικές χώρες και με διαφορετικούς τρόπους ζωής. Αυτό τους βοηθά στο να έχουν πιο διευρυμένες απόψεις και ανοιχτούς ορίζοντες, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερο σεβασμό τους ανθρώπους που προέρχονται από διαφορετικές χώρες.

6.6 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΥΓΙΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ

Ο καλύτερος και αποτελεσματικότερος τρόπος ανάπτυξης της διγλωσσίας, σε περίπτωση που το παιδί ανήκει στην κατηγορία της ταυτόχρονης διγλωσσίας, είναι να μιλάει τη μία γλώσσα με τον έναν γονέα και την άλλη γλώσσα με τον άλλον γονέα. Να διαχωρίζει στο μυαλό του ότι υπάρχει η γλώσσα της μαμάς και η γλώσσα του μπαμπά.

Αυτό που θα πρέπει να έχουν στο νου τους οι γονείς είναι ότι τη μητρική γλώσσα στο παιδί μπορούν να τη μάθουν καλύτερα όχι με τη μορφή μαθήματος αλλά με πιο δημιουργικούς τρόπους. Για παράδειγμα με το να τους λένε τραγούδια και παραμύθια, με το να τους λένε την ιστορία της χώρας τους, να τους ξεναγούν στον τόπο όπου ομιλείται η μητρική γλώσσα κλπ(Σταφυλίδου, e-class). Όσο πιο υπομονετικοί, αυθόρμητοι και δημιουργικοί είναι οι γονείς, τόσο πιο καλά και ευχάριστα θα μάθει τη γλώσσα ένα παιδί.

6.7 ΑΙΤΙΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΣΕ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΠΑΙΔΙΑ

Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες που συγκεντρώσαμε από την έρευνά μας, μπορούμε να πούμε ότι η εμφάνιση προβλημάτων σε δίγλωσσα παιδιά οφείλεται κυρίως σε λάθος στρατηγικές εκπαίδευσης, καθώς και σε έκθεση στις δυο γλώσσες με αστάθεια, με αποτέλεσμα το παιδί να μην διαθέτει τον κατάλληλο “εξοπλισμό” για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του σχολείου.

Προτάσεις προς τους γονείς των δίγλωσσων παιδιών που παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες:

- Ζητήστε τη γνώμη του ειδικού για τα παιδιά σας
- Μιλήστε στο σπίτι σωστά μόνο τη μητρική σας γλώσσα και αποφεύγετε να μιλάτε στο σπίτι την ελληνική γλώσσα από τη στιγμή που δεν τη γνωρίζετε σε καλό επίπεδο
- Βοηθήστε τα παιδιά στα μαθήματά τους σε περίπτωση που γνωρίζετε να γράφετε και να μιλάτε την ελληνική γλώσσα σε αρκετά καλό επίπεδο
- Αγοράστε βιβλία με ασκήσεις για τα παιδιά σας, τα οποία σας δίνουν και τις λύσεις των ασκήσεων, γιατί μόνο τότε θα είστε σίγουροι ότι διορθώνετε αποτελεσματικά τα παιδιά στις ασκήσεις τους, από τη στιγμή που εσείς δεν γνωρίζετε ολοκληρωμένα την σύνταξη και γραμματική της ελληνικής γλώσσας.

6.8 Η ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ «ΟΕΥΝΕΙ» ΤΟ ΝΟΥ

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι ο εγκέφαλος ενός δίγλωσσου παιδιού βρίσκεται σε μία συνεχή λειτουργία, καθώς θα πρέπει πάντα να έρχεται σε επαφή με

δύο διαφορετικά γλωσσικά συστήματα. Αυτό τους βοηθά να αντιμετωπίζουν και να επίλυουν συντομότερα σύνθετες εντολές, όπως είναι ο προσχεδιασμός και η επίλυση προβλημάτων.

6.9 ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Τα παιδιά τα οποία έχουν ως μητρική γλώσσα μία διαφορετική γλώσσα από αυτή του σχολείου, όταν έρχονται σε επαφή στο σχολείο με μία έννοια της δεύτερης γλώσσας, ενεργοποιούν την ανάλογη έννοια που υπάρχει στη μητρική τους γλώσσα, συνδυάζοντάς τις. Αυτό που θα έπρεπε να κάνουν οι δάσκαλοι στο σχολείο είναι κάθε φορά που διδάσκουν μία καινούργια έννοια στο παιδί, να τους ζητούν να βρίσκουν ομοιότητες και αναλογίες στις δύο κοινές έννοιες, αναλύοντας τις έννοιες αυτές και στις δύο γλώσσες. Συγκεκριμένα θα πρέπει να τους ενθαρρύνουν να βρουν ομοιότητες και διαφορές σε επίπεδο λεξιλογίου, γραμματικής, σύνταξης και ιδιωματισμών. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί εάν εισαχθεί η διδασκαλία της πρώτης γλώσσας στο δημοτικό σχολείο και εάν διδαστεί ένα μάθημα σε αυτή τη γλώσσα. (Σταφυλίδου, e-class).

Τέλος, στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα, όπου η χώρα προσπαθεί να επιτύχει οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό άνοιγμα ως προς τον κόσμο, η πολυγλωσσία αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο για την επίτευξη των στόχων της. Επομένως η δίγλωσση εκπαίδευση θα πρέπει να την απασχολήσει σοβαρά, να εφαρμόσει ειδικά προγράμματα διδασκαλίας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, καθώς και να της δείξει τη δέουσα προσοχή. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να πραγματοποιηθούν ιδιαίτερα για τα παιδιά τα οποία έρθει πρόσφατα στη χώρα και έχουν την ανάγκη κατάκτησης της Ελληνικής γλώσσας καθώς και προσαρμογής σε ένα νέο πολιτισμικό περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΚΛΕΙΣΙΜΟ

Η εργασία μας πραγματοποιήθηκε με σκοπό την εξέταση γραπτού λόγου σε δίγλωσσα παιδιά. Λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλές εργασίες έχουν λάβει χώρο, με σκοπό την εξέταση του τρόπου κατάκτησης των δύο γλωσσών από τα δίγλωσσα παιδιά, θεωρήσαμε ότι μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το κομμάτι του γραπτού λόγου. Αρχικά συγκεντρώσαμε το δείγμα μας στο Πορτοχέλι και στη Ρόδο, το οποίο συνολικά ήταν 64 παιδιά. Στη συνέχεια χορηγήσαμε το τεστ αρχικής εκτίμησης κατοχής της Ελληνικής γλώσσας. Στη Ρόδο η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα σχολεία των παιδιών, ενώ στο Πορτοχέλι στα σπίτια των παιδιών. Λάβαμε σημαντικές πληροφορίες από τα ίδια τα παιδιά αλλά και από τους ίδιους τους γονείς για την κατάκτηση της Ελληνικής γλώσσας, για τον βαθμό που την κατανοούν και τη χρησιμοποιούν, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο μάθανε την Ελληνική γλώσσα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αρκετά παιδιά παρουσιάζουν δυσκολίες στην ορθογραφία και στη γραμματική. Ωστόσο αυτό μεταβαλλόταν από παιδί σε παιδί, ενώ κάποια παιδιά είχαν πολύ καλά αποτελέσματα. Τα παιδιά που οι γονείς τους μιλούσαν σε μη ικανοποιητικό βαθμό την Ελληνική γλώσσα, παρουσίαζαν και τα μεγαλύτερα ελλείμματα στον τομέα του γραπτού λόγου. Αρκετά παιδιά εμφάνισαν δυσαρέσκεια από τον τρόπο με τον οποίο διδάσκονται τα μαθήματα στο σχολείο. Αρκετά ήταν τα παιδιά που έλεγαν ότι δεν γνωρίζουν κάποιες φορές πώς να λύσουν μία άσκηση, γιατί δεν καταλαβαίνουν τι ακριβώς ζητάει η άσκηση. Από τη πλευρά τους οι γονείς υποστήριζαν ότι θέλουν να βοηθήσουν τα παιδιά τους, αλλά δεν μπορούν. Επίσης αναφέρουν ότι είναι υποχρέωση του σχολείου να εκπαιδεύσει τα παιδιά τους, και όχι υποχρέωση των γονιών, οι οποίοι μάλιστα δεν είναι φυσιολογικοί ομιλητές της Ελληνικής γλώσσας. Τέλος, μπορούμε να πούμε ότι η διγλωσσία όταν κατακτάται σωστά, όταν δηλαδή το παιδί έχει ξεχωρίσει τα δύο γλωσσικά συστήματα μέχρι να πάει στο σχολείο, επιδρά θετικά στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Σε περίπτωση που το παιδί μπερδεύει τις δύο γλώσσες, και ότι δεν γνωρίζει στη μία γλώσσα το γνωρίζει στην άλλη γλώσσα, τότε θα παρουσιάσει σημαντικές δυσκολίες στη χρήση των δύο γλωσσών, και δεν θα έχει καλές αποδόσεις, ούτε στην L1 αλλά ούτε και στην L2.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Μουζάκη, Γ. Σιδερίδης, Α. Πρωτόπαπας, Π. Σίμος. (2007). Διερεύνηση των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών μιας δοκιμασίας ορθογραφικής δεξιότητας μαθητών Β',Γ',Δ' και Ε' τάξης του δημοτικού σχολείου. Επιστήμες αγωγής.

Αντωνοπούλου, Τσαγγαλίδης, Μουμτζή. (1999). Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας. Αρχές-προβλήματα-προοπτικές. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Γεωργογιάννης Π.: Διγλωσσία και Δίγλωσση εκπαίδευση. Βηματισμοί για μία αλλαγή στην εκπαίδευση (2012). Τόμος 6^{ος}. Πάτρα.

Γαλάνης Παναγιώτης,Κ,(2012). Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγράμματος σπουδών της Ελληνικής γλώσσας για το δημοτικό σχολείο.

Δαμανάκης, Μ. (2008). Γλώσσα και μετανάστευση.

Διονύσιος, Μ. Τεστ αρχικής εκτίμησης βαθμού κατοχής της ελληνικής γλώσσας, για μαθητές του εξωτερικού, παλιννοστούντες και αλλοδαπούς. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων.

Ηλιοπούλου, Κ.(2009). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και γλωσσικά λάθη αλλόγλωσσων μαθητών: δείκτες σχολικής αποτυχίας ή εργαλεία μάθησης και διδασκαλίας; Πρακτικά ΙΑΙΕ CONGRESS (υπό έκδοση), Αθήνα

Νικολάου. (2003). Δίγλωσσα προγράμματα Σπουδών: Τυπολογία και ο επιστημονικός διάλογος σχετικά με τη σκοπιμότητα εφαρμογής τους.

Ευδόπουλος Γιώργος (2005): Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, διαθεματικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών για το δημοτικό

Παλαιολόγου, Λ. (2013). Μεγαλώνοντας δίγλωσσα παιδιά.

Παπαβασιλείου. ΓΛΩΣΣΑ –ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ – ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑ:Πολιτισμικοί και ψυχοκοινωνικοί παράμετροι στην Ελλάδα και Κύπρο για την ενσωμάτωση μεταναστών.

Παπάνης, Α. (2008). Ελληνική κοινωνική έρευνα.

Πήτα Ρίτα & Σμαρώ Χρηστίδου-Κιοσέογλου (2005): Νευροεπιστήμη της γλώσσας,θεσσαλονίκη

Σακεραλλοπούλου. (2007). Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, διγλωσσία και τρόποι διαχείρησής της στην εκπαιδευτική πράξη.

Σκούρτου, Ε. (2000). Ο «καλός» και ο «κακός» δίγλωσσος μαθητής, στο: Σκούρτου,Ε. (επιμ.), Τετράδια Εργασίας Νάξου: Διγλωσσία, Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Στο: www.rhodes.aeean.gr/teradianaxou

Σκούρτου, Ε. (2002). Από το σπίτι στο σχολείο: Οι Ομιλητές και οι Γλώσσες τους. Υλικά Ημερίδας: «Γλώσσες στο Σπίτι, Γλώσσες στην Κοινωνία», Ρόδος, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Σκούρτου, Β. Γ. (2004). Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης – Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Συμέου. (2005). Η επίδοση δίγλωσσων Κύπριων μαθητών στο γραπτό λόγο.

Τριάρχη- Herman, Β.(2000). Η διγλωσσία στην παιδική ηλικία. Μία ψυχογλωσσολογική προσέγγιση. Αθήνα: Διαπολιτισμική Παιδαγωγική

Τσοκαλίδου, Κοιλιάρη, Χατζησαββίδης, Ανδρουλάκης, Χατζηδάκη, Μητακίδου, Τσιούμης. (2013). Ζητήματα διγλωσσίας σε παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας:κοινωνικές και εκπαιδευτικές διαστάσεις. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Τσοκαλίδου, Ρ. (2005). Η αφανής διγλωσσία στο ελληνικό σχολείο.

Χατζηδάκη. (2000). Αλλόγλωσσα παιδιά σε μονόγλωσσες τάξεις: σκέψεις για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στα πλαίσια του «κανονικού» μαθήματος.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baker, C. (2001). Στο C. Baker, Εισαγωγή στη διγλωσσία και τη δίγλωσση εκπαίδευση. Αθήνα: Gutenberg.

Bates, A. E. (n.d.). Bilingualism and the brain. Encyclopedia of cognitive sciences, Cambridge press , 80-81.

Bialystok, E. (2001). Bilingualism on development. Cambridge University Press .

Fiero – Cobas, M. a. (2001). Language development in bilingual children: a primer for pediatricians. Contemporary pediatrics .

Hasson, N., Cmilleri, B., Jones, C., Smith, J., Dodd, B.(2013). Discriminating disorder from difference using dynamic assessment with bilingual children. Child Language Teaching and Therapy, 29 (1): 57-75

J.King, B. (2013). New Study Shows Brain Benefits Of Bilingualism.

Kluger, J. (2013). Understanding how the brain can speak two languages.

Otani, E. K. Writing development of a bilingual child: Japanese and English. Osaka: Jogakuin College.

Volterra, V., Taeschner, T. (1978). The acquisition and development of language by bilingual children. *Journal of child*, 5: 311-326.

Zhang, P. (2013). How bilingualism can affect your brain.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΕΣΤ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΒΑΘΜΟΥ ΚΑΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ, ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ -ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

IV. ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

8. Γράφω

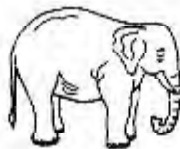
8.1. Συμπληρώνω:

Όνομα: .....
Επώνυμο: .....
Διεύθυνση: .....
Τηλέφωνο: .....

8.2. Γράφω τα ονόματα των ζώων:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8.3. Γράφω τα ονόματα των φρούτων που γνωρίζω:

.....

.....

.....

.....

.....

8.4 Ακούω και γράφω:

.....

.....

.....

9. Παρατηρώ και γράφω:

.....

.....

.....

.....

.....

* Εικόνα από «Η έκθεση - έκφραση στο δημοτικό», Δ' τάξη, Α' τόμος, των Γρ. Γιαννακόπουλου - Γιαν. Γιαννακόπουλου - Κ. Ραπτόπουλου, σελ. 193, εκδ. Πατάκης.

Μετάφραση: Παπατζάλας Χρήστος, (2013)

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

1 Γενικές πληροφορίες

Όνοματεπώνυμο

παιδιού:.....
.....

Ημερομηνία

γέννησης:.....
.....

Ηλικία:.....
.....

Χώρα

γέννησης:.....
.....

Ημερομηνία

λήψης

ιστορικού:.....
.....

Συνέντευξη

με

τους

γονείς

ή

άλλων

κηδεμόνων:.....
.....

Παρουσία

άλλων

(μεταφραστή,

μέλους

οικογένειας):.....
.....

Συμπληρώθηκε

από

(όνομα

εξεταστή,

γονιών

κλπ):.....
.....

Γλώσσα

επικοινωνίας

κατά

την

διάρκεια

της

λήψης

ιστορικού:.....
.....

2 Πληροφορίες για τους γονείς

	Μητέρα (.....)	
Σε ποια χώρα γεννηθήκατε;	.....	.....
Από πότε βρίσκεστε στην Ελλάδα;	.....	.....
Έχετε (ή είχατε) έναν ή παραπάνω τόπο διαμονής; Για πόσο καιρό;	.....	.....
Ποια είναι η μητρική σας γλώσσα;	.....	.....
Μιλάτε κάποια διάλεκτο;	.....	.....
Μιλάτε Ελληνικά;	.....	.....
Από πότε μιλάτε Ελληνικά;	.....	.....
Πού μάθατε / μαθαίνετε Ελληνικά;	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....

<p>Πότε μιλάτε Ελληνικά;</p>		
<p>Μιλάτε άλλη γλώσσα; Ποια;</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>
<p>Πόσο καλά μπορείτε να χρησιμοποιήσετε:</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <u>την μητρική σας γλώσσα</u> ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ 	<p>.....</p>	<p>.....</p>
<p>ΟΜΙΛΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ</p>	<p>0 = καθόλου 5 = επαρκώς 10 = πολύ καλά</p>	<p>0 = κ καλά</p>
<p>ΓΡΑΦΗ</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>0</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <u>τα Ελληνικά;</u> ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ 	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>10</p>
<p>ΟΜΙΛΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>0</p>
<p>ΓΡΑΦΗ</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>10</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <u>άλλες γλώσσες:</u> ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ 	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>0</p>
<p>ΟΜΙΛΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>10</p>
<p>ΓΡΑΦΗ</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>10</p>
<p>Καταλαβαίνετε γράμματα στα Ελληνικά;</p>	<p>0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p>	<p>0</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>10</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>0</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>10</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>0</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>10</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>0</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>10</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>	<p>0</p>

		10 ....
--	--	--------------------------

Συμπέρασμα / Παρατηρήσεις :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 Πληροφορίες για τον παππού και τη γιαγιά

	Παπούς και γιαγιά από την μεριά της μητέρας	Παπούς και γιαγιά από την μεριά του πατέρα
--	---	--

<p>Χώρα γέννησης</p> <p>Έτος μετανάστε υσης</p> <p>Τόπος κατοικίας</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--	--	--

Συμπέρασμα / Παρατηρήσεις :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4 Πληροφορίες για την κατάσταση στο σπίτι

	Πατέρας	Μητέρα	Αδελφός(-οί)	Αδελφή(-ες)	Παππούς και γιαγιά	Άλλοι
Ποιοι ζούνε στο σπίτι;	.....	.....	.....	.....	.....	.....
Ποιος δουλεύει εκτός σπιτιού;	.....	.....	.....	.....	.....	.....
Ποιος προσέχει τα παιδιά;	.....	.....	.....	.....	.....	.....
Ποιος λαμβάνει Ελληνική εκπαίδευση ;	.....	.....	.....	.....	.....	.....
Ποιες γλώσσες χρησιμοποιούνται στο σπίτι;						
<ul style="list-style-type: none"> • Γονείς με τους υπόλοιπους ..... • Μητέρα με τα παιδιά ..... • Πατέρας με τα παιδιά 						

Προσχολική περίοδος

Με ποιόν και που έμενε το παιδί;

.....
.....

Ποια γλώσσα(-ες) απευθυνόταν άμεσα στο παιδί;

Γλώσσα 1 (.....) 0 6 12 18 24
μήνες ημερησίως – εβδομαδιαίως – μερικές φορές

Γλώσσα 2 (.....) 0 6 12 18 24
μήνες ημερησίως – εβδομαδιαίως – μερικές φορές

Γλώσσα 3 (.....) 0 6 12 18 24
μήνες ημερησίως – εβδομαδιαίως – μερικές φορές

Ποια άλλη γλώσσα(-ες) έμαθε εδώ; (Για παράδειγμα, από τους γονείς που μιλάνε μεταξύ τους) .....

Σχολική περίοδος

Πότε άρχισε να πηγαίνει σχολείο το παιδί;

.....
.....

Παρακολούθησε / παρακολουθεί κανονικά το σχολείο;

.....
.....

Του άρεσε / αρέσει να πηγαίνει στο σχολείο;

.....
.....

Όνομα σχολείου που πηγαίνει τώρα:

.....
.....

Τι	τάξη	πηγαίνει;
.....		
.....		
Εκπαιδευτικό		ιστορικό:
.....		
.....		

Συμπέρασμα / Παρατηρήσεις :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6 Γλωσσική επάρκεια παιδιού

Σε ποια γλώσσα απαντά, όταν του απευθύνεται ο λόγος στα Ελληνικά;
.....

Σε ποια γλώσσα απαντά, όταν του απευθύνεται ο λόγος σε άλλη γλώσσα;
.....

Πόσο καλά χρησιμοποιεί τις ακόλουθες γλώσσες, συγκριτικά με άλλους συνομήλικους;

0 = καθόλου 5 = επαρκώς 10 = πολύ καλά

Μητρική γλώσσα

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ	0	1	2	3	4	5	6
-----------	---	---	---	---	---	---	---

7 8 9 10

ΟΜΙΛΙΑ 0 1 2 3 4 5 6

7 8 9 10

ΑΝΑΓΝΩΣΗ 0 1 2 3 4

5 6 7 8 9 10

ΓΡΑΦΗ 0 1 2 3 4 5 6

7 8 9 10

Ελληνικά

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ 0 1 2 3 4 5 6

7 8 9 10

ΟΜΙΛΙΑ 0 1 2 3 4 5 6

7 8 9 10

ΑΝΑΓΝΩΣΗ 0 1 2 3 4 5 6

7 8 9 10

ΓΡΑΦΗ 0 1 2 3 4

5 6 7 8 9 10

Εάν δεν μιλάει καθόλου ή μιλάει πολύ λίγο, χρησιμοποιεί χειρονομίες για να γίνει κατανοητό; .....

.....
.....

Είναι κατανοητό το παιδί όταν λει κάτι στην μητρική του γλώσσα;

.....

Είναι κατανοητό το παιδί όταν λει κάτι στα Ελληνικά;

.....

.....

Εάν το παιδί δεν είναι κατανοητό, πώς αντιδράει;

.....

.....

Συμπέρασμα / Παρατηρήσεις :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7 Πληροφορίες για τη στάση των γονέων απέναντι στις γλώσσες

	Γλώσσα 1	Γλώσσα 2	Γλώσσα 3
	....	....	....
<p><u>Γλωσσική επάρκεια που αναμένεται από το παιδί</u></p> <p>Τι θεωρείτε σημαντικό για το παιδί σας;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ • ΟΜΙΛΙΑ • ΑΝΑΓΝΩΣΗ • ΓΡΑΦΗ • .... (άλλο) 	....	....	....
<p>Θεωρείτε ότι μπορείτε να τονώσετε την γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού σας;</p> <p>.....</p>			

Χρειάζεστε περισσότερες πληροφορίες για το πως μπορείτε να τονώσετε την γλωσσική του ανάπτυξη; .....

Ανησυχείτε για τα γλωσσικά του προβλήματα;

.....
.....

Σε ποια χώρα πρόκειται να μείνει η οικογένειά σας στο μέλλον;

.....
..

Πως μένετε ενημερωμένοι σχετικά με τα γεγονότα στην χώρας προέλευσής σας;

Τηλεόραση – Βίντεο – Ραδιόφωνο στην μητρική γλώσσα – Περιοδικά στη μητρική σας γλώσσα – Εφημερίδες στην μητρική σας γλώσσα .....

Πώς μένετε ενημερωμένοι σχετικά με τα γεγονότα στην Ελλάδα;

Τηλεόραση – Βίντεο – Ραδιόφωνο – Περιοδικά – Εφημερίδες
.....
.....

Συμπέρασμα / Παρατηρήσεις :

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8 Πληροφορίες για το παιδί στο περιβάλλον του

• Του ..... διαβάζετε
ιστορίες;.....

σε ..... ποια(-ες) ..... γλώσσα(-ες);

• Τι είδους βιβλία χρησιμοποιείτε για αυτό το σκοπό;

σε ..... ποια(-ες) ..... γλώσσα(-ες);

• Του αρέσει να διαβάζει μόνος του μικρά βιβλία;

.....
ποια;

• Του αρέσει να ακούει μουσική;

σε ..... ποια(-ες) ..... γλώσσα(-ες);

• Τραγουδάτε μαζί με το παιδί;

σε ..... ποια(-ες) ..... γλώσσα(-ες);

• Τι του αρέσει να βλέπει στην τηλεόραση;

σε ..... ποια(-ες) ..... γλώσσα(-ες);

- .....
.....
- Τι ταινίες και DVD του αρέσει να βλέπει;

.....
.....
σε ποια(-ες) γλώσσα(-ες);
.....
.....

- Παίζει παιχνίδια στον ηλεκτρονικό υπολογιστή;

.....
.....
ποια;
.....
.....
σε ποια(-ες) γλώσσα(-ες);
.....
.....

- Ασχολείται με εξωσχολικές δραστηριότητες;

.....
.....
ποιες είναι αυτές;
.....
.....
σε ποια(-ες) γλώσσα(-ες);
.....
.....

- Πόσες φορές την εβδομάδα παίζετε μαζί του;

- Μιλάτε για διάφορα μαζί του καθώς παίζετε;

.....
.....
σε ποια(-ες) γλώσσα(-ες);
.....

- .....
- Λαμβάνει συχνά δώρα από εσάς ή από άλλους;

.....

- Τι είδους παιχνίδια έχει το παιδί στο σπίτι;

.....

- Έχει παιχνίδια χτισίματος (τουβλάκια, κύβους κλπ); Ποια;

.....

- Έχει παιχνίδια παζλ; Πόσων κομματιών;

.....

- Παίζει περισσότερο μόνος του ή με άλλα παιδιά; Σε κάθε περίπτωση, τι παιχνίδια; .....

- Παίζει παιχνίδια ρόλων μόνος του ή με άλλα παιδιά;

.....

- Έχει παιχνίδια «μαστορέματος»; Ποια;

.....

- Έχει επιτραπέζια παιχνίδια ή παιχνίδια με κάρτες; Ποια;

.....

- Βγαίνει να παίζει εκτός σπιτιού;

.....

.....

- Που μένει κατά τις περιόδους των διακοπών;

Σπίτι – χώρα προέλευσης – παιδικό σταθμό – άλλο

.....

.....

.....
.....
Πληροφορίες για την κατάσταση στο σπίτι:

.....
.....
Πληροφορίες για το γλωσσικό εισαγόμενο:

.....
.....
Γλωσσική επάρκεια παιδιού:

.....
.....
Στάση των γονέων:

.....
.....
Πληροφορίες για το παιδί και περιβάλλον του:

.....

.....

.....

.....

Συμπεράσματα:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟΧΕΛΙ ΣΕ
ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ**

Ορθογραφικά λάθη-Μπερδεύει τα διάφορα /ι / της Ελληνικής	
υ→ι ή η	Π.χ κολοκύθα →κολοκίθα
η→ει ή ι	Π.χ μαθητής →μαθειτής
αι→ε	Π.χ παίζω→πέζω
οι→ι	Π.χ κοίταζα→κίταζα
Γραμματικά λάθη-Σχηματισμός χρόνων	
ω→ο	Π.χ βλέπω→βλέπο
ι→ η	Π.χ το λεμόνι→το λεμόνη
ει→ι	Π.χ πίνει→πίνι
η →ι	Π.χ υπολογιστής→υπολογιστίς
αι→ε	Π.χ κάθεσαι →κάθετε
ι→ει	Π.χ έπεινα→ έπινα
η→ι	Π.χ χτύπησα →χτύπισα
ει→ι	Π.χ είμαι→ίμε
Λάθη στον τονισμό σε δυσύλλαβες λέξεις	
το μήλο→το μηλό	
είμαι→ειμαί	
Λεξιλόγιο	
Μη επαρκές σε κάποια παιδιά πρώτης δημοτικού μόνο στο γραπτό και όχι στην ομιλία / Χρήση απλών λέξεων/	
Συντακτικά φαινόμενα	
Χρήση κύριων προτάσεων Π.χ Τις γιορτές πήγα βόλτα,έπαιξα και πήγα...και αγόρασα κ.λ.π	
Χρήση δευτερεύουσων προτάσεων,κυρίως αναφορικών με τη χρήση του αναφορικού συνδέσμου 'που' Πχ. Βλέπω ένα παιδάκι που πίνει,που παίζει που τρώει κ.λ.π	
Σημεία στίξεως	
Χρήση ελάχιστων σημείων στίξεων,ιδιαιτέρως όσον αφορά το κόμμα το οποίο το παρέλειπαν αρκετά συχνά	

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ
ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ**

Κοινά ορθογραφικά λάθη	
υ→ι ή η	Π.χ κολοκύθα →κολοκίθα
η→ει ή ι	Π.χ δημοτικού →διμοτικού
αι→ε	Π.χ παίζω→πέζω
οι→ι	Π.χ κοίταξα→κίταξα
ει→ι	Π.χ. σχολείου→ σχολίου
Κοινά γραμματικά λάθη	
ω→ο	Π.χ βλέπω→βλέπο
ι→ η	Π.χ το φίδι→το φίδη
ει→ι	Π.χ πίνει→πίνι
η →ι	Π.χ τίγρης→τίγρις
αι→ε	Π.χ. κάθεσαι→ κάθετε
Λεξιλόγιο	
Μη επαρκές σε κάποια παιδιά δευτέρας δημοτικού στο γραπτό και στο προφορικό λόγο.	
Σημεία στίξεως	
Χρήση ελάχιστων σημείων στίξεων και παράλειψη του κόμματος	

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΜΕ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ
ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ**

Κοινά ορθογραφικά λάθη	
υ→ι ή η	Π.χ κολοκύθα →κολοκίθα
η→ει ή ι	Π.χ δημοτικού →διμοτικού
αι→ε	Π.χ παίζω→πέζω
οι→ι	Π.χ κοίταζα→κίταζα
ει→ι	Π.χ. σχολείου→σχολίου
Κοινά γραμματικά λάθη	
ω→ο	Π.χ βλέπω→βλέπο
ι→ η	Π.χ το φίδι→το φίδη
ει→ι	Π.χ πίνει→πίνι
η →ι	Π.χ τίγρης→τίγρις
αι→ε	Π.χ. κάθεσαι→ κάθετε
Λεξιλόγιο	
Μη επαρκές σε κάποια παιδιά δευτέρας δημοτικού στο γραπτό και στο προφορικό λόγο.	
Σημεία στίξεως	
Χρήση ελάχιστων σημείων στίξεων και παράλειψη του κόμματος	

